

De commissarissen bij de naamlooze vennootschap

<https://hdl.handle.net/1874/241903>

1882

A. CROOCKEWIT.

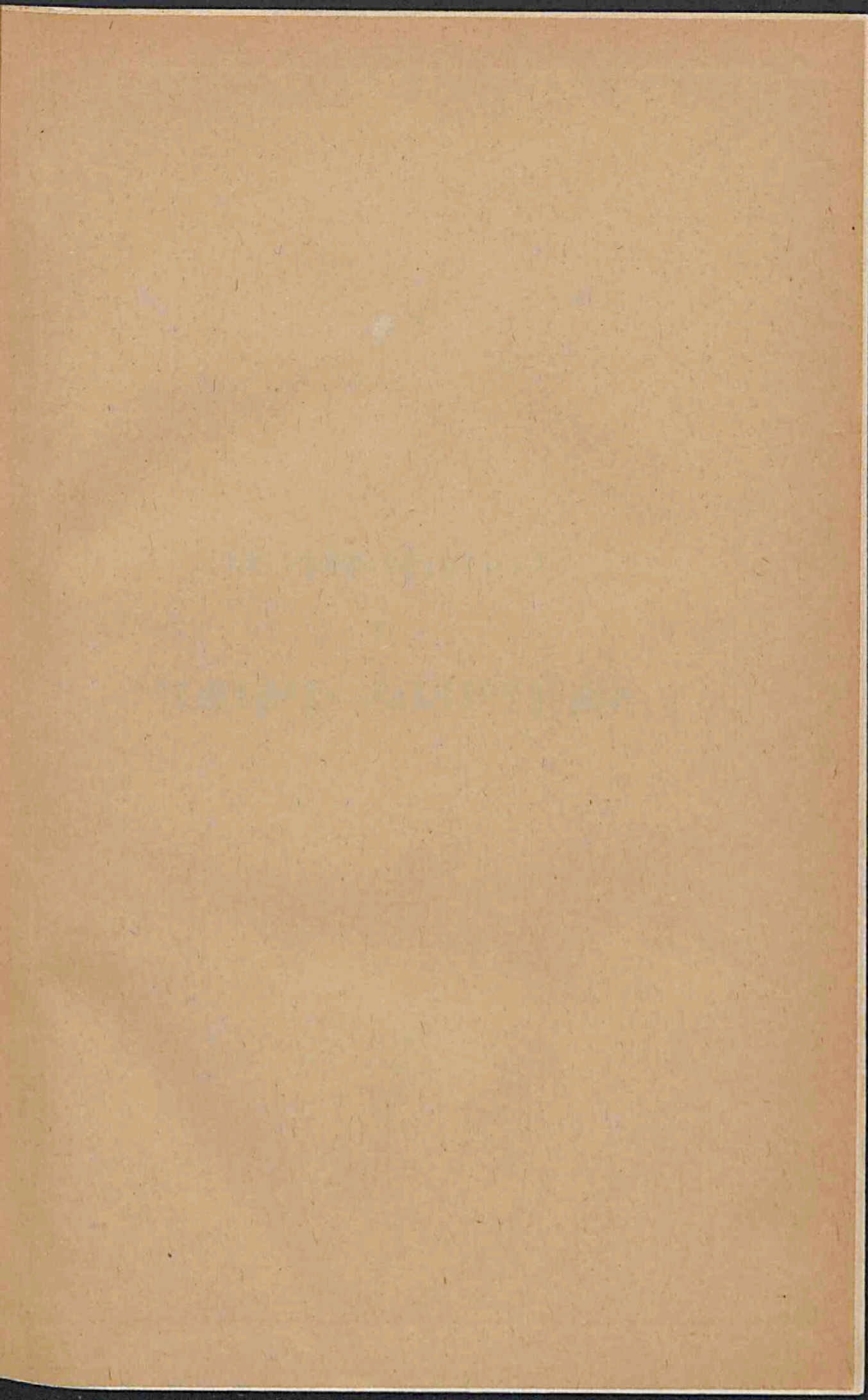
DE COMMISSARISSEN

DE DE

NAAMLooZE VENNOOTSCHAP.

AMERSFOORT — A. M. SLOTHOUWER — 1882.

A. qu.
192

A. 9u 192.

DE COMMISSARISSEN

BIJ DE

NAAMLooZE VENNOOTSCHAP.

RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT

1903 5025

DE COMMISSARISSEN
BIJ DE
NAAMLooZE VENNOOTSCHAP.

PROEFSCHRIFT,
TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD
VAN
DOCTOR IN DE RECHTSWETENSCHAP,

AAN DE
RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT,
NA MACHTIGING VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS

D^R. S. T A L M A,
Hoogleeraar in de Faculteit der Geneeskunde,
VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAT DER UNIVERSITEIT,
EN
OP VOORDRACHT DER RECHTSGELEERDE FACULTEIT,
TE VERDEDIGEN

op Woensdag, den 14ⁿ Juni 1882, des namiddags ten 2 uren,

DOOR
ADRIAAN CROOCKEWIT,
Geboren te Amsterdam.

AMERSFOORT,
A. M. SLOTHOUWER.

1882

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION

500 FIFTH AVENUE, NEW YORK, N. Y.

Open from 10 A. M. to 6 P. M.
Closed on Sundays and Holidays

For a full description of the Library and its collections, see the Catalogue

of the Library, which may be obtained on application to the Librarian

or by mail from the Librarian, New York Public Library, 500 Fifth Avenue, New York, N. Y.

The Library is open to all who are desirous of consulting its collections

and no charge is made for the use of the Library or for the loan of books

to persons residing in New York City or the adjacent suburbs

For a full description of the Library and its collections, see the Catalogue

of the Library, which may be obtained on application to the Librarian

or by mail from the Librarian, New York Public Library, 500 Fifth Avenue, New York, N. Y.

The Library is open to all who are desirous of consulting its collections

and no charge is made for the use of the Library or for the loan of books

to persons residing in New York City or the adjacent suburbs

For a full description of the Library and its collections, see the Catalogue

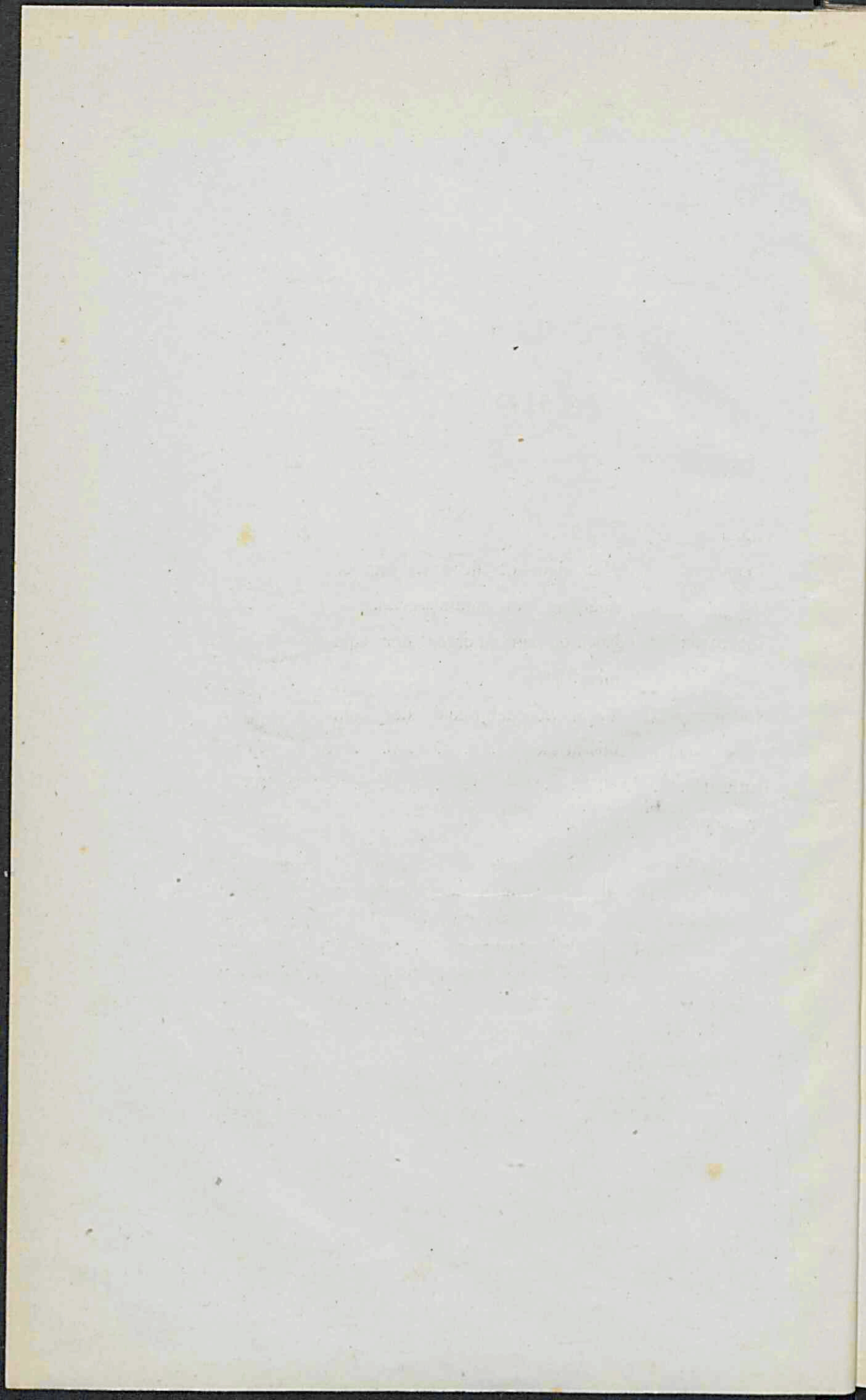
of the Library, which may be obtained on application to the Librarian

or by mail from the Librarian, New York Public Library, 500 Fifth Avenue, New York, N. Y.

AAN MIJNE OUDERS.

INHOUD.

INLEIDING	blz. 1
HOOFDSTUK I Het doel en de wijze van be- noeming van commissarissen	» 7
HOOFDSTUK II Rechten en plichten der com- missarissen	» 34
HOOFDSTUK III Verantwoordelijkheid der com- missarissen	» 71
BIJLAGE	» 85
STELLINGEN	» 91

INLEIDING.

In den laatsten tijd is de aandacht meermalen gevestigd geweest op de bepalingen onzer wet over de naamlooze vennootschappen, bepaaldelijk ook op die, welke over de commissarissen handelen; dit heeft mij aanleiding gegeven, deze bepalingen tot onderwerp van mijn proefschrift te kiezen, vooral, omdat, voor zoover mij bekend is, geene afzonderlijke behandeling hiervan bestaat, wat ons recht betreft. Ik heb echter gemeend slechts die rechten en verplichtingen der commissarissen te moeten behandelen, welke uitsluitend uit hun karakter als zoodanig voortvloeien.

Terwijl aan de eene zijde de wet eene groote mate van vrijheid aan de handelingen der directie der naamlooze vennootschap verleend heeft, door haar niet aansprakelijk te stellen, wanneer zij slechts als uitvoerster van den wil der vennootschap handelt, heeft zij aan den anderen kant in wettelijke voorschriften een waarborg tegen misbruik van hare bevoegdheid, ten nadeele der gelden der vennootschap, trachten te vinden.

De meening van den heer Newmarch, medegedeeld aan de Engelsche enquête-commissie, van 1867, voor de naam-

looze vennootschappen: »If people like to lend money to a rotten company, let them lend it, and let them lose their money, and they will not do it any-more," komt mij wel wat al te radicaal voor, en een uiterste, waartoe men alleen zou moeten komen, wanneer het bleek, dat de wetgever volkomen machteloos was, iets voor de belangen van aandeelhouders en derden te doen.

Aan den anderen kant blijft het waar, dat te veel wettelijke voorschriften, om voor die belangen te zorgen, meer nadeel dan voordeel aanbrengen, want dat zij velen van eigen onderzoek naar de soliditeit eener naamlooze vennootschap afhouden, en aan eene vennootschap, die aan de wettelijke voorschriften voldaan heeft, een aanzien van soliditeit geven, dat op geen grond hoegenaamd rust, vooral, omdat zulke wettelijke voorschriften, hoe nuttig hunne strekking moge zijn, veelal maar al te gemakkelijk kunnen ontdoken worden.

Zoo kan de bepaling, dat een zeker gedeelte van het maatschappelijk kapitaal bij de oprichting gestort moet zijn, gemakkelijk illusoir gemaakt worden, door terstond na de oprichting een gedeelte van het gestorte kapitaal aan de aandeelhouders of een hunner, tegen eene bepaalde rente, uit te leenen. Eveneens geldt dit van het vereischte, dat bij de oprichting eener naamlooze vennootschap, de statuten door den koning goedgekeurd moeten worden, want wanneer die goedkeuring, zooals in ons recht, slechts geweigerd mag worden in 't geval dat de op te richten vennootschap strijdt met de wet, de goede zeden of de openbare orde, redenen, waarom elke overeenkomst, dus ook die van maatschap, nietig is, dan wordt die goedkeuring tot eene noodelooze formaliteit verlaagd,

zonder eenigen waarborg hoegenaamd aan te bieden. Wil men door die goedkeuring eenen werkelijken waarborg geven, dan moet ook de weigering geheel vrij zijn, niet slechts in enkele van zelf sprekende gevallen, en voortdurend toezicht der regeering geoorloofd zijn, opdat geene misbruiken kunnen voorkomen, welke, als zij bij de oprichting der vennootschap reeds bestonden, eene weigering der goedkeuring zouden noodzakelijk gemaakt hebben. Zulk een toezicht is echter ongewenscht, omdat dan de oprichting en instandhouding der naamlooze vennootschappen geheel van de willekeur der regeering afhankelijk zoude zijn, zoodat vrijheid voor den handel in dit opzicht niet bestaan zoude.

Geene wettelijke voorschriften kunnen eenen werkelijken waarborg voor aandeelhouders en crediteuren opleveren, terwijl zij bovendien door den schijn van controle meer kwaad dan goed zouden aanbrengen, tenzij de wet zoo vele bepalingen en voorschriften bevatte, dat zij niet alleen elke verkeerde handeling, maar ook 't geheele bestaan der naamlooze vennootschappen zoude onmogelijk maken.

Slechts op ééne wijze is controle mogelijk, zonder dat zij in schijnwaarborgen ontaardt of de vrije werking der vennootschappen belemmert, nl. door publiciteit, zoodat ieder belanghebbende, hetzij aandeelhouder of crediteur, zich kan overtuigen dat de vennootschap zich werkelijk in dien toestand bevindt, waarin zij volgens alle uiterlijke kentekenen zijn moest. Ook kan het niet tot de taak des wetgevers gerekend worden te behooren om door wettelijk toezicht voor de belangen van aandeelhouders en derden te waken, maar wel behoort het tot zijne verplichtingen om het toezicht van belanghebbenden mogelijk

te maken, en hen in staat te stellen wanneer zij handelingen, waardoor zij benadeeld zijn, mochten ontdekken, van de schuldigen of nalatigen vergoeding te erlangen.

Voor al is dus wenschelijk zoo weinig mogelijk imperatieve voorschriften, waar het de belangen der deelhebbers geldt, maar slechts erkenning en omschrijving der rechten welke hun niet te onthouden zijn, zonder hunne belangen prijs te geven.

Hieraan kan niet beter voldaan worden dan door den eisch van publiciteit, zoodat belanghebbenden zich zooveel mogelijk op de hoogte der zaken kunnen stellen. Zeer juist zegt Mr. Cosman ¹⁾ omtrent 't recht van den staat om publiciteit van de handelingen en den toestand eener naamlooze vennootschap te eischen: »Er ligt geen zweem van onrechtvaardigheid in, dat het staatsgezag aan 't toekennen van de rechtsbevoegdheid aan eene personaficta daar tevens den eisch van openbaarheid mede verbindt.» Openbaarheid moet de grondslag zijn van eene naamlooze vennootschap, en wel openbaarheid inzonderheid van de balans. Wanneer die openbaarheid aangenomen mocht zijn, dan zal het in 't belang der vennootschap zelve wezen de balans zoo duidelijk en volledig mogelijk te maken, want als hiermede eenmaal eenige bekende maatschappijen zijn voorgegaan, zal onduidelijkheid van de balans reeds een vermoeden van insoliditeit ten gevolge hebben.

Maar de publiciteit van eene balans, ja, zelfs van eene halfjaarlijksche-, maand- of weekbalans, zal nooit iets anders ten gevolge kunnen hebben, dan dat de toestand van de vennootschap op een bepaald oogenblik bekend wordt,

1) In de handelingen der Ned. Juristen-vereeniging 1872, bl. 106.

niet dat de vennootschap goed bestuurd zal worden; hiervoor zal slechts een preventief toezicht kunnen waken, grootendeels in 't belang der aandeel- of obligatiehouders, want ieder ander, die aan eene vennootschap crediet verleent, kan zich op de hoogte stellen van de mate van crediet, welke de vennootschap verdient.

Ook wordt door de publiciteit van de balans en van eenige andere registers, o. a. 't aandeelen-register, geene zekerheid verkregen, dat de bedoelde stukken werkelijk met de waarheid overeenkomen; hiertoe toch is voortdurend toezicht op de directie noodig, daar deze, wanneer zij wil, steeds bedrog kan plegen, zonder dat het uit de balans behoeft te blijken, door b.v. insolvente debiteuren voor het volle bedrag in de boeken te laten staan, of door de goederen-rekening, in verband met den inventaris, niet zuiver op te maken, of door op gebouwen of goederen te brengen, wat als onkosten op de onkosten-rekening of op de winst- en verlies-rekening behoorde geboekt te zijn; de boeken toch welke als controle voor de verschillende posten op de balans kunnen dienen, zijn uit den aard der zaak niet voor publiciteit bestemd.

Uit dit alles blijkt, dat de controle, die door aandeelhouders uitgeoefend kan worden, betrekkelijk gering is, hoewel veel meer zekerheid aanbiedende dan de wettelijke waarborgen, daar zij slechts kunnen oordeelen naar de van wege de vennootschap gepubliceerde cijfers en mededeelingen. De zekerheid, dat de bedoelde gepubliceerde stukken geheel met de waarheid overeenkomen, kan slechts verkregen worden door dagelijksch toezicht van eene nevens de directie staande commissie, evenals deze aan de algemeene vergadering van aandeelhouders verantwoorde-

lijk en door deze benoemd, met andere woorden, door *commissarissen*. Hiertoe toch kunnen der zake kundige menschen benoemd worden, die door inzage te nemen van de boeken en het nagaan van de waarden der vennootschap, steeds een waakzaam oog over de verrichtingen der directie kunnen houden.

HOOFDSTUK I.

HET DOEL EN DE WIJZE VAN BENOEMING DER COMMISSARISSEN.

De Nederlandsche wet beschouwt de benoeming van commissarissen als iets, dat geheel aan de wijsheid der aandeelhouders moet worden overgelaten. Evenals de geheele instelling facultatief is, doordat de wet van het bestaan der commissarissen als iets mogelijks spreekt, is de regeling van hunne bevoegdheid en verantwoordelijkheid aan de statuten overgelaten; slechts enkele kleine aanwijzingen zijn daaromtrent in de wet te vinden. (Zie artt. 42, 44, 52, 53, 54, W. v. K.).

Zeer ten onrechte is de benoeming van commissarissen niet verplichtend in onze wet voorgeschreven; want bij elke naamlooze vennootschap zal het steeds wenschelijk zijn, eene voortdurende controle op de handelingen der directie uit te oefenen en een waarborg te hebben, dat de door de directie overgelegde boeken en papieren met de waarheid overeenkomen. Is er een eenigszins groot aantal aandeelhouders, dan zijn dezen niet in staat, om

zelve deze controle uit te oefenen, omdat zij éénmaal, hoogstens eenige malen per jaar, bijeenkomen; ook is eene talrijke vergadering geen geschikt lichaam om toezicht uit te oefenen of snel te kunnen handelen, wanneer zulks noodig mocht blijken. Is het aantal der aandeelhouders klein, dan is het voor hen niet onmogelijk, zelve die bezigheden te vervullen, maar ook dan is het toch noodig, dat één of meer personen met dit toezicht belast worden, opdat de een niet op den ander vertrouwe en zoo het geheele toezicht achterwege blijve. Van de zijde der directie kan het gewenscht zijn, dat er een college is, in staat in moeilijke gevallen haar met raad bij te staan, en alzoo in die gevallen de directie gedeeltelijk van hare verantwoordelijkheid te ontheffen. Wanneer nu de wet het al of niet benoemen van commissarissen facultatief laat, dan bestaat het gevaar, dat men in de statuten niet dadelijk deze leemte der wet zal aanvullen, en het is onzeker, ja niet waarschijnlijk, dat men later nog tot benoeming van commissarissen zal overgaan, want hoe meer controle op de directie wenschelijk mocht blijken, des te meer zal deze er zich tegen verzetten, en in vele gevallen de opname van eene hiertoe strekkende bepaling in de statuten verhinderen, omdat eene statuten-verandering in dezen zin met eene verklaring van wantrouwen in de directie gelijk zou staan.

Een nadeel daarentegen is aan het voorschrift, dat op de handelingen der directie door commissarissen toezicht *moet* uitgeoefend worden, niet verbonden, want hoe klein het aantal aandeelhouders ook moge zijn, bijna altijd zullen er onder hen gevonden worden, geschikt en genegen om als commissaris op te treden, en dit bezwaar, voor zoover

het nog bestaan mocht, verdwijnt wanneer ook niet-aandeelhouders tot commissarissen kunnen gekozen worden.

Van het denkbeeld, om het bestaan der commissarissen geheel van de beschikkingen der vennoten af te laten hangen, is afgeweken bij de Wet op de coöperatieve vereenigingen (van 17 Nov. 1876). Wel is waar wordt hier niet verplichtend voorgeschreven commissarissen te benoemen, maar er moet een toezicht op de handelingen der directie worden uitgeoefend, zoodat metterdaad commissarissen benoemd moeten worden, daar het toezicht op de directie wel niet anders uitgeoefend kan worden dan door middel van bepaald daartoe aangewezen personen.

De instelling van commissarissen is in den Code de Commerce geheel onbekend, deze kent slechts directeuren en aandeelhouders.

't Eerst vinden wij van commissarissen gewag gemaakt in het Kon. Besluit van 1 Dec. 1833 (Staatsbl. No. 60). Dit besluit trachtte teweeg te brengen, dat de waarborg, die het publiek in de koninklijke goedkeuring der statuten meende te vinden, eene werkelijke zekerheid zoude worden; hiertoe werd voortdurend regeeringstoezicht voorgeschreven, ook voor de reeds bestaande maatschappijen, wanneer die verlengd werden. Tevens bepaalde dit besluit, dat onder bestuurders zoowel directeuren als *commissarissen* begrepen waren, en dat de taak der commissarissen zoowel medebestuur als toezicht kon zijn. Dit Kon. Besluit spreekt dus van commissarissen als iets bekends, en oordeelde eene omschrijving ervan niet noodig.

Evenals ons Wetboek van Koophandel, heeft het Ontwerp van 1871 voor eene nieuwe wet op de naamlooze

vennootschappen, de benoeming van commissarissen facultatief gelaten (art. 83, Ontw. 1871.)

Voordat wij tot de beschouwing van eenige vreemde wetten overgaan, moeten wij eerst de vraag behandelen, wat zou moeten gebeuren, indien de wet commissarissen eischte, maar de aandeelhouders weigerden commissarissen te benoemen, of deze de benoeming niet aannamen, en de aandeelhouders niet tot eene nieuwe keuze wilden overgaan. Hierin is geene andere voorziening mogelijk, dan de benoeming door den rechter te doen geschieden, welke door den rechter benoemde commissarissen hunne functiën zouden moeten neerleggen bij het optreden van de door de vennootschap gekozenen. Oordeelt men deze benoeming door den rechter niet wenschelijk, dan zullen aandeelhouders het in hunne macht hebben het wettelijk voorschrift krachteloos te maken.

De Belgische wet van 12 Mei 1873 bevat eene bepaling, waarbij de benoeming van commissarissen, zoowel voor de naamlooze vennootschap als voor de commenditaire vennootschap op aandeelen, verplichtend voorgeschreven is (artt. 54 en 76 der genoemde wet.) Bij de coöperatieve vereenigingen, welke door deze wet tot de vennootschappen gerekend worden, is daarentegen de benoeming aan de beschikkingen der vennoten overgelaten (art. 88.) In Juli van het jaar 1867 is in Frankrijk eene wet aangenomen, die o. a. aanvulling en verbetering van de bepalingen van den Code de Commerce aangaande de vennootschappen beoogde. Zij had weggelaten de bepaling, dat bij de oprichting van naamlooze vennootschappen de statuten door de regeering moeten goedgekeurd worden, omdat de wetgever het niets-afdoende en belemmerende van die bepaling

inzag. Reeds in 1865, bij de opening van het Corps Législatif, zeide Napoleon, doelende op de beperkende bepalingen van den Code de Commerce, welke zelfs aan de Fransche administratie eene te zware taak oplegde: »de nouveaux projets auront pour but, de laisser une liberté plus grande aux associations commerciales, et de dégager la responsabilité toujours illusoire de l'administration." In plaats van het niets afdoend regeerings-toezicht, bevat deze wet de verplichtte benoeming van commissarissen (art. 32), eene bepaling uit de wet van 23 Mei 1863 (art. 15) overgenomen. Zeer veel overeenkomst met de genoemde wetten heeft de jongste Italiaansche wet, tot herziening van het wetboek van Koophandel, want deze stelt in art. 88 de benoeming van commissarissen (»sindaci") verplichtend.

Onbepaalder dan de genoemde wetten, drukt zich de Code Fédéral des Obligations ¹⁾ van Zwitserland, van 14 Juni 1881, in art. 616, uit, door in alinea 6 van dit artikel te bepalen, dat de statuten moeten aanwijzen de lichamen, belast met het bestuur en de controle der naamlooze vennootschappen, terwijl in art. 622, alinea 3, en 642, alinea 3, het lichaam, belast met de controle, als »controleurs" aangeduid wordt.

Zoowel voor de naamlooze vennootschap als voor de commenditaire vennootschap op aandeelen stelt het Allgemeine Deutsche Handelsgesetzbuch, gewijzigd en aangevuld door de wet van 11 Juni 1870, de benoeming van commissarissen verplichtend; laatstgenoemde wet heeft

1) Deze Zwitsersche wet heeft geene betrekking op die banken assurance-maatschappijen en vennootschappen, welke door kantonnale wetten opgericht zijn en onder staatstoezicht staan, wanneer de staat er finantieel in betrokken is (art. 613).

deze verplichting eerst voor de naamlooze vennootschappen ingevoerd, op voorbeeld van den voor de commenditaire vennootschap op aandeelen bestaande verplichten Aufsichtsrath (commissarissen), vóór dien tijd werd toezicht uitgeoefend door een staatcommissaris ¹⁾ (artt. 175, 209).

In Engeland had de Companies-Act van 1844 de benoeming van »auditors» (overeenkomende met onze commissarissen) voor alle naamlooze vennootschappen verplichtend voorgeschreven, maar reeds bij de Companies-Act van 1862 ²⁾ werd deze bepaling afgeschaft, doch door de Companies-Act 1879, werd wederom de benoeming van auditors verplichtend voorgeschreven voor alle banken onder deze wet geregistreerd, behalve de Bank van Engeland. Steeds beschouwde de Engelsche wet de benoeming van auditors als eene zeer wenschelijke instelling, daar de wijze van benoeming in de »Regulations» van de Companies-Act 1862 opgenomen is. Deze Regulations zijn model-statuten, welke van kracht zijn, wanneer er door de oprichtings-akte of de statuten niet uitdrukkelijk van wordt afgeweken. De Companies-Act 1867 maakte het mogelijk naamlooze vennootschappen op te richten met onbegrensde aansprakelijkheid der directie, zoodat dergelijke vennootschappen naderen tot de commenditaire vennootschap op aandeelen.

Evenmin als 't K. B. van 1 Dec. 1833 behelst ons Wet-

1) Zie Löwenfeld, »Das Recht der Actien Gesellschaften» bl. 259.

2) An Act for the Incorporation, Regulation and Winding up of Trading Companies and other Associations. (25 & 26 Vict. Reg. cap. 89). Art. 2. This act may be cited for all purposes as »the Companies-Act 1862.»

boek van Koophandel eene bepaling omtrent de wijze van benoeming van commissarissen, den duur van hunne betrekking en hun aantal.

Alle andere genoemde wetten en wetsontwerpen bevatten bepalingen omtrent de benoeming van commissarissen, bepalingen schijnbaar overbodig, omdat toch oppervlakkig geene andere wijze van benoeming mogelijk is dan bij de acte van oprichting of door de algemeene vergadering van aandeelhouders; toch zal uit 't volgende blijken dat hierop eene afwijking voorkomt.

't Ontwerp van 1871 had de benoeming alleen aan de algemeene vergadering van aandeelhouders opgedragen (art. 33). De Belgische wet ¹⁾ beveelt de eerste commissarissen te benoemen bij de acte van oprichting, en de latere benoemingen steeds te doen plaats hebben door de algemeene vergadering van aandeelhouders (art. 54); daarentegen bepaalt de Fransche wet dat de commissarissen steeds door de algemeene vergadering moeten gekozen worden, de eerste commissarissen in de algemeene vergadering terstond na de oprichting belegd (artt. 5 en 25). Eene zelfde bepaling bevat de Italiaansche wet (art. 32) en hierbij is 't nuttige voorschrift dat er steeds twee commissarissen-plaatsvervangers moeten benoemd worden (art.

1) Wanneer van de Belgische wet gesproken wordt, is steeds bedoeld de wet van 18 Mei 1873; van de Fransche wet, die van 24 Juli 1867; van de Italiaansche wet, de jongste Italiaansche wet tot herziening van het Wetboek van Koophandel; van de Zwitsersche wet, de Code Fédéral des Obligations van 14 Juni 1881; van de Duitsche wet, 't Allgemeine Deutsche Handelsgesetzbuch, gewijzigd en aangevuld door de wet van 11 Juni 1870; van de Engelsche wet, de Companies-Act van 1862, en waarvan auditors sprake steeds de regulations bij die wet behorende.

181). Volgens de Zwitsersche wet worden de commissarissen door de algemeene vergadering benoemd (art. 644). Dat zoowel de eerste commissarissen als die, welke benoemd worden gedurende het verdere bestaan der vennootschap, moeten gekozen worden in eene algemeene vergadering van aandeelhouders, schrijft de Duitsche wet in artt. 177 en 210. voor.

Volgens de Regulations, behoorende bij de Companies-Act van 1862, moeten de eerste auditors benoemd worden door de directie, de latere door de algemeene vergadering; wanneer geene benoeming van auditors heeft plaats gehad, mag de Board of Trade op verzoek van niet minder dan vijf leden der vennootschap een auditor benoemen en diens salaris vaststellen; het geval, dat op de directie geen toezicht door auditors uitgeoefend wordt, zal zich dus wel niet veel voordoen. De Companies-Act van 1879 bevat de bepaling, dat de auditors door de algemeene vergadering benoemd worden; over de benoeming der eerste auditors spreekt deze wet niet, zoodat aangaande dit punt de bepalingen der Companies-Act van 1862 gelden, omdat de wet van 1879 niets anders doet, dan de bepalingen der eerstgenoemde Companies-Act voor de banken verplichtend stellen.

Van al de opgenoemde bepalingen komt mij die van de Belgische wet de beste voor; want dikwijls is het billijk, dat reeds bij de acte van oprichting de eerste commissarissen benoemd worden, daar zij veelal de medeoprichters zijn en het publiek, voordat het aandeelen neemt, kan onderzoeken, wie commissarissen zijn en dus van benadeeling der aandeelhouders geen sprake behoeft te wezen. De minst goede bepaling is die van het Engelsche recht,

want wanneer de directie voor de eerste maal zelf de auditors benoemt, dan is het te vreezen, dat die auditors geene werkzame controle op het bestuur zullen uitoefenen, welk bezwaar blijft voortbestaan, wanneer de gewoonte om de auditors te herkiezen ontstaat.

In het geval, reeds boven besproken, dat de aandeelhouders weigerachtig zijn een commissaris te benoemen, wordt ook door de Fransche wet voorzien, voor dit geval wordt de benoeming aan den rechter opgedragen (art. 32). »Wanneer de algemeene vergadering geene commissarissen benoemd heeft, of deze de benoeming niet kunnen of willen aannemen, wordt in hunne benoeming of vervanging voorzien door den president van de handelsrechtbank, op verzoek van ieder belanghebbende, de administrateurs behoorlijk opgeroepen.»

De Belgische wet schrijft voor, dat, indien het getal der commissarissen door overlijden als anderzins tot de helft verminderd is, de directie onmiddellijk de algemeene vergadering bijeen moet roepen, om in de opengevallene plaatsen te voorzien (art. 54, alinea 6); hetzelfde schrijft de Engelsche wet voor, doch reeds bij elke vacature. De Duitse wet bevat geene bepaling omtrent de vacature, echter worden de directeuren en de commissarissen gestraft (art. 249), wanneer door hun toedoen geene commissarissen benoemd, of in niet voldoende getal om te besluiten, aanwezig zijn.

't Uitgebreidst wordt het geval van vacature door de Italiaansche wet behandeld. Wanneer eene vacature ontstaan is, dan vervullen de commissarissen-plaatsvervangers, volgens hun leeftijd, die opengevallene plaats, en wanneer dan het vereischte getal nog niet bereikt wordt, moeten de

directeuren, vereenigd met de nog overige commissarissen, voorloopig in de vacature voorzien (behoudens de uitzondering dat de oprichtings-akte of de statuten eene andere bepaling hieromtrent bevatten) tot aan de eerstvolgende algemeene vergadering, welke met absolute meerderheid van stemmen, de nieuwe benoeming moet doen, terwijl $\frac{2}{3}$ der aandeelhouders tegenwoordig moeten zijn. 't Geval waarin de Italiaansche wet zoo uitgebreid voorzien heeft, zal, wanneer men de benoeming van commissarissen-plaatsvervangers aanneemt, zich zeer weinig voordoen, zoodat, mochten eens alle commissarissen aftreden of het getal, benoodigd om te beraadslagen, niet meer aanwezig zijn, het meest doelmatige om hierin te voorzien, zou wezen, de directie of de overgeblevene commissarissen te verplichten, zoo spoedig mogelijk eene algemeene vergadering bijeen te roepen, om in de vacature te voorzien ¹⁾.

't Ontwerp van 1871 (art. 33) en de Engelsche wet zijn de eenige wetten, die van de herkiesbaarheid der commissarissen uitdrukkelijk melding maken; eene vermelding, mijns inziens overbodig, omdat er geene reden is, die de herkiesbaarheid zou beletten, daar het voor de vennootschap wenschelijk zal zijn goede commissarissen voortdurend te behouden, en zonder wettelijk verbod natuurlijk de aandeelhouders vrij in hunne keuze zullen zijn. Eene gedeeltelijke vermelding van de herkiesbaarheid heeft

1) Bij sommige onzer Nederlandsche naamlooze vennootschappen, schrijven de statuten voor, dat in de vacature van een of meer commissarissen, de overigen, indien zij het dringend noodzakelijk achten, tijdelijk door de benoeming van anderen kunnen voorzien, welke benoeming dan echter door de eerstvolgende algemeene vergadering moet bekrachtigd worden.

de Fransche wet, daar zij de al of niet herkiesbaarheid der commissarissen bij de commenditaire vennootschap op aandeelen, uitdrukkelijk aan de statuten ter beslissing overlaat (art. 5), doch er met betrekking tot de naamlooze vennootschap niets van vermeldt.

Wat het aantal der commissarissen en den duur van hunne betrekking betreft, onze wet zwijgt erover. 't Ontwerp van 1871 bevat insgelijks geen voorschrift omtrent hun aantal, doch bepaalt, dat de commissarissen elk jaar moeten aftreden (art. 33), een vreemd stelsel, den duur der betrekking te bepalen, maar de geheele benoeming facultatief te laten. De Belgische wet schrijft voor, dat de commissarissen, zoowel bij de naamlooze als bij de commenditaire vennootschap op aandeelen hoogstens 6 jaar hunne betrekking zullen waarnemen (artt. 54, 76 en 80). Wat hun aantal betreft, vinden wij eene zonderlinge regeling, er moeten bij de naamlooze vennootschap minstens één commissaris en bij de commenditaire vennootschap op aandeelen minstens drie commissarissen en één uitvoerende vennoot zijn. Geheel hiermede komt de Fransche wet overeen; zij eischt bij de naamlooze vennootschap minstens één commissaris (art. 32, overgenomen uit de wet van 23 Mei 1863), en bij de commenditaire vennootschap op aandeelen drie (art. 15); de wet van 17 Juli 1856 had het zeer vreemde getal van vier als kleinste aantal der commissarissen. Wat den duur van de betrekking betreft, deze is voor de commenditaire vennootschap op aandeelen geheel aan de statuten overgelaten, onder de beperking evenwel, dat de eerste commissarissen voor niet langer dan één jaar kunnen gekozen worden (art. 5), terwijl bij de naamlooze vennootschap

de commissarissen elk jaar moeten aftreden (art. 181).

De Italiaansche wet bepaalt het aantal der commissarissen op drie of vijf en laat hen jaarlijks aftreden (art. 181).

De Zwitsersche wet schrijft voor, dat de »controleurs» (commissarissen, artt. 659 en 663, 676) voor niet langer dan voor vijf jaren mogen benoemd worden, de eerste commissarissen zelfs voor niet langer dan één jaar, terwijl aangaande hun aantal niets bepaald is, noch ook aangaande het aantal der leden van het »conseil de surveillance» of bij de commenditaire vennootschap op aandeelen of den duur van hun betrekking is niets door de wet bepaald. Ieder jaar benoemt de algemeene vergadering van aandeelhouders, zoowel bij de naamlooze vennootschap als bij de commenditaire op aandeelen, een of meer »commissaires vérificateurs», aandeelhouders of niet, om de balans en de rekeningen na te zien en daaromtrent rapport uit te brengen (artt. 659 en 660).

Volgens de Duitsche wet mag de eerste Aufsichtsrath voor niet langer dan één jaar, de latere voor niet langer dan vijf jaren benoemd worden, terwijl die raad uit minstens drie leden moet bestaan (artt. 191 en 225). In Engeland bevat de wet in 't geheel geene bepalingen omtrent het aantal der »auditors», maar is dit geheel aan de bedingen der vennoten overgelaten, anders is het, wat hunne aftreding betreft, deze jaarlijks moet plaats hebben.

Mijns inziens is een verplicht aftreden der commissarissen, op een door de wet bepaalden tijd, wenschelijk, want indien dit punt geheel aan de bepalingen der vennoten overgelaten wordt, kunnen deze de commissarissen voor zeer langen tijd benoemen en zich hierdoor van het, in de meeste gevallen gemakkelijk toe te passen

middel van controle, niet-herkiezing, berooven, vooral ten nadeele van de latere aandeelhouders, wanneer deze redenen van ontevredenheid meenen te hebben over het door de commissarissen gevoerde toezicht of medebeheer. Schorsing of afzetting van commissarissen toch zal zeer zelden kunnen plaats vinden, daar dit middel slechts bij gebleken kwade trouw of groote nalatigheid toegepast kan worden. Evenmin is het wenschelijk een wettelijk voorschrift te geven, dat de commissarissen jaarlijks moeten aftreden, dan toch zullen de aandeelhouders, in vele gevallen, genoodzaakt zijn de commissarissen te herkiezen, wanneer zij geene gewichtige redenen van misnoegdheid hebben, omdat bij eene vennootschap met eenigszins uitgebreide administratie, de commissarissen zich in een jaar niet genoeg op de hoogte der zaken kunnen stellen, om eene werkelijke controle uit te oefenen, daar hiertoe toch vergelijking van verschillende jaren noodig is. Ook zullen de commissarissen, omdat zij in dien korten tijd den loop der zaken niet genoeg kunnen nagaan, de directie niet met raad kunnen bijstaan.

Als wettelijk maximum van den duur van de betrekking van commissaris, moet omstreeks vijf of zes jaar vastgesteld worden, en aan de statuten worden overgelaten een vroeger tijdperk van aftreding te bepalen, daar deze tijd juist den commissarissen gelegenheid geeft, zich goed op de hoogte der zaken te stellen, terwijl dan ook de algemeene vergadering niet te lang van het zachtere middel van controle, niet-herkiezing, beroofd wordt. Het schijnt niet wenschelijk te bepalen, dat de eerste commissarissen voor niet langer dan één jaar benoemd mogen worden; het doel van deze beperking is te voorkomen,

dat de oprichters zich voor langen tijd tot commissaris doen benoemen, en zoo de aandeelhouders van alle middelen van controle over de directie berooven, daar de oprichters en de directie dikwijls dezelfde belangen hebben. Toch werd na 1870 deze bepaling in Duitschland dikwijls ontdoken, doordat de statuten voorschreven, dat de in de eerste algemeene vergadering benoemde commissarissen reeds na eenige maanden zouden aftreden, en de dan gekozene commissarissen natuurlijk vijf jaar in functie bleven, en alzoo de definitieve benoeming plaats had op een tijdstip, dat de oprichters nog hunne volle heerschappij over de aandeelhouders hadden. Zal de beperking der Duitsche wet eenige uitwerking hebben, dan moeten bij de oprichting der vennootschap de commissarissen voor niet langer, maar ook voor niet korter dan één jaar benoemd kunnen worden en natuurlijk ook vrijwillige aftreding binnen dien tijd verboden zijn. Veel doeltreffender echter dan deze gecompliceerde bepaling, is haar geheel achterwege te laten, en het mogelijk te maken, dat reeds bij de oprichting de commissarissen voor vijf of zes jaar benoemd kunnen worden. Zij, die aan de oprichting eener naamlooze vennootschap een belangrijk aandeel gehad hebben, zijn meestal in staat en geneigd gedurende eenigen tijd toezicht op de directie uit te oefenen, omdat zij gewoonlijk tot de groote aandeelhouders behooren, terwijl de belangen der later toegetreden aandeelhouders er niet door benadeeld worden, daar deze bij het deelnemen kunnen informeerden, wie als commissarissen zullen optreden, en zij hen steeds, na eenigen tijd, bij gebleken ongeschiktheid, kunnen vervangen.

Een wettelijk voorschrift, dat gedeeltelijke aftreding der

commissarissen ieder jaar moet plaats hebben, schijnt mij niet wenschelijk toe; in sommige gevallen zou het nuttig kunnen zijn, dat de statuten eene dergelijke bepaling bevatten, waarom een verbod ook niet gerechtvaardigd zoude wezen; maar in de meeste andere gevallen zou hierop eene uitzondering blijken noodig te zijn. 't Zal kunnen voorkomen, dat de aandeelhouders redenen van ontevredenheid hebben over de wijze, waarop de commissarissen hunne verplichtingen nagekomen hebben, zonder dat die ontevredenheid van zoo ernstigen aard behoeft te wezen, dat afzetting of schorsing wenschelijk of gerechtvaardigd zou zijn. In zulk een geval zal juist geheele vernieuwing van het college der commissarissen doeltreffend blijken, terwijl gedeeltelijke vernieuwing niet afdoende zou zijn, omdat dan als 't ware de geest dezelfde zou blijven.

Bepaling van het grootste of kleinste aantal der commissarissen, komt mij evenmin wenschelijk voor, omdat hun aantal in ieder geval, met het oog op de grootte der zaak, de uitgebreidheid der administratie en 't aantal der aandeelhouders moet bepaald worden. Zoo zal men bij eene kleine vennootschap of waar zeer weinig aandeelhouders zijn met één commissaris kunnen volstaan, en eischt nu de wet, dat er minstens drie moeten zijn, dan zullen de beide anderen hoogst overtollig wezen. Evenmin is het wenschelijk, bepaling van hun grootste aantal in de wet op te nemen, want wanneer alle of eenige commissarissen medebestuur hebben, of de vennootschap eene zeer uitgebreide administratie heeft, kan het nuttig zijn aan ieder commissaris eenen afzonderlijken werkkring op te dragen of een bepaald gedeelte der administratie aan zijn toezicht te onderwerpen.

Volgens het Kon. Besluit van 1 December 1833, het Wetboek van Koophandel en 't Ontwerp van 1871, is het voor de commissarissen niet noodzakelijk aandeelen in de vennootschap te bezitten: evenmin is door deze wetten aan de commissarissen de verplichting van zekerheid te stellen, opgelegd. Anders daarentegen is het in de Belgische wet; hoewel deze het aan de statuten overlaat om te bepalen, of de commissarissen aandeelhouders moeten zijn of niet, eischt zij toch het stellen van zekerheid, en wel in aandeelen der vennootschap zelve (artt. 47, 48, alinea 2 en 3, 49, 58, 88 en 89) tot een bedrag, door de statuten te bepalen. Zijn de aandeelen op naam, dan moet in het aandeelen-register bij die aandeelen aangeteekend staan, dat zij als zekerheid voor het bestuur der commissarissen aangewezen zijn; luiden de aandeelen aan toonder, dan moeten zij in de kas der vennootschap gedeponeerd worden, of bij een derde, door de statuten of de algemeene vergadering aan te wijzen; is de commissaris geen aandeelhouder, dan moet de naam van dengene, die de aandeelen voor den commissaris gedeponeerd heeft, aan de algemeene vergadering medegedeeld worden. Wanneer binnen eene maand na de oprichting der maatschappij of na de benoeming der commissarissen, of nadat deze benoeming hun bekend was, niet aan de voorwaarde van zekerheidstelling door de commissarissen voldaan is, moet in hunne vervanging voorzien worden. Volgens de Fransche wet is het voor de commissarissen, bij de commenditaire vennootschap op aandeelen, noodzakelijk aandeelen te bezitten, niet voor die der naamlooze vennootschap (artt. 5 en 32); evenmin is dit eene vereischte voor de commissarissen volgens de Italiaansche wet (art. 181), en voor de »con-

troleurs" of »commissaires vérificateurs" der Zwitsersche wet (art. 656); de Duitsche daarentegen beveelt, dat de commissarissen steeds uit de aandeelhouders moeten gekozen worden (artt. 175, alinea 6, 209, alinea 6). 't Meest van laatstgenoemde wet wijkt de Engelsche af, daar deze het slechts als mogelijk onderstelt, dat de commissarissen aandeelhouders zijn, »the auditors may be members of the company," terwijl de Companies-Act van 1879 er geheel over zwijgt. Verder bevat de Engelsche wet de noodelooze bepaling, dat geen directeur of beambte der vennootschap tot commissaris kan benoemd worden, iets dat wel van zelf spreekt.

Eene bepaling, dat slechts aandeelhouders tot commissarissen benoemd kunnen worden, komt mij niet wenschelijk voor, want de aandeelhouders zelve kunnen het best beslissen, aan wie zij hun vertrouwen willen schenken, en het vereischte van aandeelhouder te zijn kan soms oorzaak wezen, dat alleszins geschikte en kundige menschen niet tot commissaris kunnen benoemd worden. Het zelfde bezwaar is van toepassing op het stellen van zekerheid. Is de te stellen zekerheid gering, dan is het een bewijs van wantrouwen in de commissarissen, maar volstrekt geen waarborg voor eene goede vervulling van hunne verplichtingen, is zij groot, dan kan het tevens een beletsel zijn, dat personen, die door hun kunde der vennootschap nuttig zouden wezen, niet tot commissarissen benoemd kunnen worden. De wenschelijkheid kan echter bestaan, dat de commissarissen aandeelhouders zijn of zekerheid stellen, waarom de mogelijkheid, dat dit door de statuten voorgeschreven wordt, niet door de wet belet mag worden.

't Ontwerp van 1871 bevat de, mijn inziens overtollige,

bepaling, dat de commissarissen steeds door de algemeene vergadering kunnen afgezet worden (art. 33) Hoewel ons Wetboek van Koophandel eene dergelijke bepaling niet bevat, moet toch aangenomen worden, dat ook, volgens onze wet, de commissarissen steeds herroepbaar zijn. Commissarissen toch zijn de lasthebbers van de algemeene vergadering, een vertegenwoordigend college uit de algemeene vergadering; de verhouding tusschen dit lichaam en de commissarissen berust geheel op vertrouwen en dit vertrouwen bestaat niet meer, wanneer de meerderheid der algemeene vergadering den wensch tot afzetting uitspreekt. Ook kan de algemeene vergadering steeds de last herroepen (natuurlijk behoudens 't geven van schadevergoeding, wanneer hiertoe gronden mochten zijn) en dus de commissarissen vervangen. De Belgische wet zegt in art. 54, dat de commissarissen steeds herroepbaar zijn; een dergelijke bepaling bevat de Zwitsersche wet (art. 647); de Italiaansche wet spreekt hier niet over, maar bevat eene uitgebreide regeling voor 't geval van de ongeschiktheid of onbekwaamheid der commissarissen. Art. 149 bepaalt daaromtrent, dat iedere commissaris zijne betrekking verliest en dus vervangen moet worden, wanneer hij in staat van faillissement verklaard wordt, verhinderd of buiten staat is, zijne betrekking waar te nemen, wanneer hij tot een oonteerende straf of wegens omkooperij, valsheid, oplichting of diefstal veroordeeld wordt; ook zijn niet tot commissarissen verkiesbaar de bloedverwanten, tot den 4den graad, van den directeur.

Naar mijne meening zijn de bepalingen der Italiaansche wet, omtrent de gevallen van verplicht aftreden der commissarissen, volkomen juist. Want wanneer een commis-

saris zijn volle rechts- en handelings-bevoegdheid verloren heeft, of omdat hij zich aan eenige oneerlijke handeling schuldig gemaakt heeft, en daarvoor veroordeeld is of wegens eenige andere redenen, in alle deze gevallen mist hij de waarborgen voor eene eerlijke nakoming van zijne verplichtingen en verliest hij 't zedelijk overwicht op de directie, hetgeen voor goed toezicht onmisbaar is. De beperking omtrent de bloedverwantschap met den directeur komt mij daarentegen minder doelmatig voor, want zij kan slechts haar grond vinden in de vrees, dat de voorwaarden van een onpartijdig toezicht niet aanwezig zijn; maar dit zal toch in elk geval van de persoonlijkheid van den directeur en de commissarissen afhangen, waarom aan de aandeelhouders zal moeten overgelaten worden te bepalen, dat bloedverwantschap met den directeur een beletsel voor de verkiesbaarheid tot commissaris is, of niet. Eene andere vraag is, of iemand, die wegens een der in de Italiaansche wet genoemde misdrijven veroordeeld is, ook door de wet voortdurend van de betrekking van commissaris uitgesloten moet worden. Wanneer de aandeelhouders iemand, van wien bekend is, dat hij veroordeeld geworden is, tot commissaris benoemen, dan bewijzen zij door die benoeming, dat zij toch in zijne eerlijkheid het volste vertrouwen hebben. Ieder, die niet in 't volle bezit van zijne rechts- en handelings-bevoegdheid is, zooals de gefailliceerde voordat hij gerehabiliteerd is, de onder curatele gestelde of minderjarige is natuurlijk onbekwaam om tot commissaris benoemd te worden, daar een eerste vereischte, om handelingen van een ander te kunnen controleeren is, zelf te kunnen handelen.

Bij de genoemde redenen van niet-benoembaarheid moet nog een punt besproken worden, dat niet door de wet kan geregeld, maar in elk geval door de vennoten beslist moet worden. Wanneer tot commissarissen eener naamlooze vennootschap benoemd worden de directeuren van eene andere maatschappij, en bij deze tot commissarissen de directeuren der eerstgenoemde, dan is het duidelijk, dat, hoewel in schijn controle wordt uitgeoefend, inderdaad de beide directiën over en weder geheel zonder toezicht zijn. Op dit bezwaar wordt terecht gewezen door den heer C. J. Theunisse in zijn: »Proeve van administratieve controle in vennootschappen van Koophandel,» bladz. 11; eene wettelijke bepaling, als voorzorg hiertegen, is echter niet te maken, daar elk geval afzonderlijk moet beoordeeld worden. Evenmin is het wenschelijk, dat de eene maatschappij in haar geheel commissaris der andere zij, van daar in sommige wetten de bepaling, dat alleen natuurlijke personen tot commissaris benoembaar zijn.

Wat betreft de woonplaats der commissarissen, ben ik het niet eens met Hermann Löwenfeld ¹⁾, die in de wet de bepaling opgenomen wil zien, dat de president-commissaris daar woont, waar de vennootschap haar hoofdzetel heeft. Hoewel het in de meeste gevallen nuttig zal zijn, dat een of meer commissarissen in de plaats wonen, waar de vennootschap haar hoofdzetel heeft, is een wettelijk voorschrift hieromtrent niet wenschelijk, omdat het dikwijls een beletsel zou kunnen zijn, om allezins bekwame mensen tot commissarissen te benoemen.

¹⁾ Herman Löwenfeld: Das Recht der Actien Gesellschaften, 1879, bladz. 298.

en een wettelijk voorschrift toch nooit doeltreffend zou wezen; de aandeelhouders alleen moeten beoordeelen, welke voorwaarden zij in dit opzicht aan de benoeming van commissaris willen verbinden.

Midden in het boekjaar kan het zich voordoen, dat een commissaris, die tevens medebestuurder is, een belang heeft strijdig met dat der vennootschap, of dat een commissaris, wiens taak slechts uit toezicht bestaat, belang heeft bij niet goede controle over bepaalde punten, of op eenige andere wijze belangen strijdig met die der vennootschap heeft; voor dergelijke gevallen zou 't wenschelijk zijn, dat de wet voorschreef, dat zoodanige commissaris tijdelijk door een der commissarissen-plaatsvervangers vervangen moet worden, opdat hij niet tusschen zijn belang en zijne verplichtingen tegenover de vennootschap gesteld worde. De Belgische wet bevat wel eene voorziening in art. 50, wanneer het bedoelde geval zich bij een directeur voordoet, maar niet wanneer er sprake is van een commissaris; in de Engelsche wet wordt daarentegen wel eene bepaling in dien geest gevonden: »The auditors may be members of the company, but no person is eligible as an auditor, who is interested otherwise than as a member in any transaction of the company,» doch dit voorschrift, hoe goed ook, voorziet niet in het geval, dat het tegenstrijdig belang voor den commissaris gedurende de vervulling van zijne betrekking ontstaat.

Omtrent de bezoldiging van commissarissen vinden wij eene bepaling in de Belgische wet (art. 54); de algemeene vergadering moet de emolumenten der commissarissen vaststellen, doch deze mogen nooit meer bedragen dan $\frac{2}{3}$ van het salaris van den directeur. In de artt. 192 en

225 behandelt de Duitse wet dit punt en bepaalt daaromtrent, dat het salaris der eerste commissarissen slechts na afloop van het eerste boekjaar vastgesteld mag worden door de algemeene vergadering, en niet op eenige andere wijze. De Engelsche wet spreekt slechts in een geval van het salaris van auditors, nl. wanneer de algemeene vergadering geene auditors benoemd heeft, maar hierin door den Board of Trade voorzien is, op verzoek van ten minste vijf deelhebbers, deze stelt dan tevens de bezoldiging vast. De Companies-Act van 1879 heeft bepaald, dat de algemeene vergadering steeds 't salaris der auditors moet vaststellen. 't Komt mij niet wenschelijk voor, dat de wet voorschrijve, dat de commissarissen eene bezoldiging genieten of iets aangaande 't bedrag van die bezoldiging bepale. Vooreerst toch zal de vraag, of het wenschelijk is, dat de commissarissen eene vaste bezoldiging genieten, geheel daarvan afhangen, of de commissarissen medebestuur hebben, en van den omvang van dit medebestuur; wanneer de commissarissen slechts toezicht uitoefenen, zal het veel gemakkelijker vallen bekwame menschen te vinden, genegen als commissaris op te treden, zonder dat een vast salaris bedongen of een aanmerkelijk deel in de winst toegezegd wordt. Bij groote vennootschappen, waar de taak der commissarissen, zelfs al bestaat zij alleen uit het uitoefenen van toezicht, veel tijd en moeite vordert, zal eene bezoldiging, hetzij dat deze uit een vast salaris, een tantième in de winst of uit beide bestaat, veel wenschelijker zijn dan bij kleine vennootschappen, waar de betrekking van commissaris slechts weinig tijd in beslag neemt. De statuten, die in bijzonderheden afdalen, kunnen

veel beter dan de wet vaststellen, welke bezoldiging aan de commissarissen voor hunne moeite moet worden toegekend. Derden hebben weinig belang, of commissarissen bezoldigd worden of niet; 't is geheel eene zaak, welke uitsluitend tot de overeenkomsten der vennoten en commissarissen onderling behoort, waarom eene regeling door de wet mij niet verkieslijk voorkomt. Slechts eene beperking, zooals de Duitse wet bevat, is misschien wenschelijk, opdat niet de oprichters, welke veelal als eerste commissarissen gekozen worden, bij de acte van oprichting zeer groote voordeelen voor zich, ten nadeele der aandeelhouders, bedingen, zonder dat deze laatsten in staat geweest zijn, dit te voorkomen.

Handelende over de liquidatie van naamlooze vennootschappen, spreekt de Belgische wet over commissarissen, waarmede andere dan de boven behandelde, bedoeld worden. In art. 121 wordt bepaald, dat, wanneer de liquidatie afgelopen is, de liquidateurs verslag van hunne werkzaamheden aan de algemeene vergadering moeten uitbrengen, welke *commissarissen* zal benoemen, om aangaande dit verslag te rapporteeren, tevens zal zij den dag voor eene nieuwe bijeenkomst vaststellen, waarin het rapport dier commissarissen zal beoordeeld worden. Deze bepaling der Belgische wet is zeer juist, het kan toch, wanneer geene algemeene tevredenheid bij de aandeelhouders over de handelwijze der commissarissen bestaat, wenschelijk zijn, het toezicht over de liquidatie der vennootschap aan andere personen op te dragen; meenen de aandeelhouders, dat commissarissen ten volle aan hunne verplichtingen hebben voldaan, dan kunnen zij de vroegere commissarissen voor deze zaak herkiezen. In 't geval, dat

zulk eene nieuwe benoeming niet heeft plaats gehad, moet ook voorzien worden en wel door 't voorschrift, dat dan de vroegere commissarissen in functie blijven, opdat er steeds toezicht op de handelingen der liquidateurs zij. Deze bepalingen aangaande de liquidatie zouden ook van toepassing kunnen zijn bij de samensmelting van de vennootschap met eene andere.

In de Companies-Act van 1862 vinden wij eene bepaling, die in eenige der latere wetgevingen overgenomen is, omtrent de »inspectors». Art. 56 van genoemde wet geeft aan den Board of Trade het recht, om »inspectors» te benoemen, tot het nazien der boeken en controleeren van de zaken der vennootschap; doch slechts in de volgende gevallen: bij eene bank, wanneer het verzocht wordt door zooveel aandeelhouders, als $\frac{1}{3}$ van het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen, bij alle andere naamlooze vennootschappen, wanneer zooveel aandeelhouders als $\frac{1}{5}$ van het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen, het verzoeken ¹⁾. 't Verzoek kan niet ingewilligd worden, voordat aan de Board of Trade gebleken is, dat er goede gronden voor bestaan; ook kan den Board of Trade eischen, dat de aanvragers zekerheid stellen voor de te maken kosten, omdat alle kosten, die op de benoeming vallen, door de aanvragers voldaan moeten worden, tenzij de Board of Trade beveelt, dat zij door de vennootschap betaald worden. Elke vennootschap, onder de wet van 1862 geregistreerd, kan bij besluit der alge-

1) In deze wet wordt nog bepaald, n. l. dat bij eene »Joint Stock Company», wier kapitaal niet in aandelen verdeeld is, (maar »limited by guarantee») de aanvraag door $\frac{1}{5}$ der deelhouders moet geschieden.

meene vergadering »inspectors'' aanstellen, om de zaken der vennootschap na te zien. Deze instelling van inspecteurs is door de Belgische wet overgenomen. Art. 124 bevat de bepaling, dat de handelsrechtbank in buitengewone gevallen, op verzoek van aandeelhouders, bezittende $\frac{1}{5}$ der aandeelen, aan de vennootschap betee- kend, een of meer commissarissen kan benoemen, om de rekeningen en de kas der vennootschap na te zien. De rechter hoort de partijen in raadkamer en spreekt zijne beslissing in openbare zitting uit. Eene dergelijke bepaling bevat ook de Italiaansche wet: art. 151 zegt wanneer er eene gegronde reden is, om grove onregelmatigheden te vermoeden in de vervul- ling van de plichten der directeuren of commissarissen, kunnen aandeelhouders, vertegenwoordigende $\frac{1}{3}$ van het maatschappelijk kapitaal, zich bij den handelsrechter be- klagen, welke, na de directeuren of commissarissen in raadkamer gehoord te hebben, de noodzakelijkheid moet beoordeelen, om de zaak te voorzien vóór de bijeenkomst der algemeene vergadering, bestaat deze noodzakelijkheid, dan kan de rechter een of meer inspecteurs (»commis- sarii'') benoemen, om de boeken der maatschappij na te zien, alles ten koste der aanvragers. De benoeming van inspecteurs heeft geen plaats, wanneer de aanvragers geene voldoende zekerheid gesteld hebben voor de te maken kosten. De Inspecteurs van de Engelsche en Belgische wet zijn in de Zwitsersche wet onbekend: in plaats hier- van bevat art. 641, alinea 4, de volgende bepaling: dat aandeelhouders gemachtigd kunnen worden door de alge- meene vergadering, de directie of den rechter om de boe- ken en de correspondentie der vennootschap na te zien,

welke rechten niet aan de aandeelhouders door de statuten, of door de besluiten der algemeene vergadering kunnen ontnomen worden.

Naar mijne meening verdienen de bepalingen der Engelsche wet omtrent de inspecteurs de voorkeur, omdat deze de minste beperkingen voor de benoeming bevat. Door de mogelijkheid van benoeming van inspecteurs kan belet worden, dat eene directie gesteund door eene zorgelooze meerderheid der aandeelhouders, de gelden der vennootschap verkwist, of de zaken op eene niet voordelige wijze drijft. Eene waakzame minderheid der aandeelhouders kan zich nu hiertegen met kracht verzetten, door volledige openbaarheid te eischen, en daartoe de benoeming van inspecteurs te verzoeken. Maar juist daarom moet dit middel spoedig aangewend kunnen worden en moet alleen de rechter beoordeelen, of er in het algemeen gronden voor de benoeming van inspecteurs bestaan, opdat niet eenige aandeelhouders uit begeerte tot chicane een dergelijk verzoek doen. Vooral daarom moet dit middel spoedig aangewend kunnen worden, opdat niet de directie, wanneer zij eene benoeming voorziet, tijd hebbe veel voor de inspecteurs te verbergen. Verder is de bepaling, dat dit verzoek door een aantal aandeelhouders, vertegenwoordigende een bepaald gedeelte van het maatschappelijk kapitaal, gedaan moet worden, zeer wenschelijk; wanneer toch elk aandeelhouder afzonderlijk het verzoek tot benoeming van inspecteurs mocht doen, zou dit soms veel te lichtvaardig geschieden, en de benoeming van inspecteurs moet een uiterste middel zijn. Eveneens is het niet meer dan billijk, dat de aanvragers zekerheid voor de te maken kosten moeten stellen, en zij die

dan ook moeten dragen, tenzij de rechter of de algemeene vergadering besliste, dat zij door de vennootschap gedragen worden, hetgeen wenschelijk is wanneer het onderzoek in het belang van alle aandeelhouders geweest is. Bepalingen als die der Engelsche en Zwitsersche wet (artt. 661, 662), dat de algemeene vergadering steeds gerechtigd is, om inspecteurs te benoemen of nevens de commissarissen andere lichamen van controle in te stellen, welke voortdurend of slechts op vaste tijden aanwezig zijn, zijn volkomen overbodig; steeds toch zal de algemeene vergadering openbaarmaking van den geheelen toestand der vennootschap kunnen eischen. Niet goed schijnt mij het voorschrift der Zwitsersche wet, dat aandeelhouders door den rechter gemachtigd kunnen worden, de boeken en de kast te inspecteeren.

HOOFDSTUK II.

RECHTEN EN PLICHTEN DER COMMISSARISSEN.

Wanneer wij de rechten en bevoegdheden der commissarissen nauwkeurig beschouwen, dan valt ons terstond in 't oog, dat deze tot vier hoofdfunctien kunnen teruggebracht worden.

1°. De bevoegdheid tot medebestuur, wanneer de wet dit toelaat en de statuten het aan de commissarissen opdragen.

2°. 't Vertegenwoordigen der vennootschap, doch slechts in enkele gevallen.

3°. 't Houden van toezicht in den meest uitgebreiden zin; den eigenlijken werkkring der commissarissen.

4°. 't Uitoefenen van sommige rechten, welke aan de algemeene vergadering toekomen, maar in bepaalde gevallen aan de commissarissen kunnen worden opgedragen.

De rechten en verplichtingen, welke uit het medebestuur voortvloeien, behooren naar hunnen aard meer tot

den werkring der directie dan tot dien der commissarissen gerekend te worden; de commissaris toch die medebestuur heeft, handelt, wat dat medebestuur betreft, geheel en al als directeur, waarom ook alle rechten en verplichtingen der directie op hem rusten, voor zoover zijn medebestuur gaat.

De vraag of commissarissen medebestuur kunnen hebben of niet, mag hier niet buiten behandeling gelaten worden, omdat in de verschillende wetten de meest afwijkende bepalingen hieromtrent gevonden worden.

Ons Wetboek van Koophandel bepaalt in art. 44, dat eene naamloze vennootschap bestuurd wordt door directeuren, *met of zonder toezicht van commissarissen*, terwijl in art. 52 gesproken van commissarissen, die in geen geval *deelnemen aan eenig beheer*, zoodat onze wet het medebestuur der commissarissen beschouwd als iets, dat door de vennoten moet geregeld worden; ook wordt in art. 53 een voorbeeld van dat medebestuur opgenoemd: »bij vennootschappen van verzekering op bepaalde voorwerpen, zal bij de acte een maximum worden bepaald, boven hetwelk niet op hetzelfde voorwerp mag worden verzekerd, ten ware de vennoten bij uitdrukkelijk beding zulks aan de beschikking der bestuurders, met of zonder commissarissen, hadden overgelaten." Eene afwijkende bepaling hiervan bevat het Ontwerp van 1871, art. 33, alinea 3, waar uitdrukkelijk aan de commissarissen verboden wordt medebestuur uit te oefenen: eene vreemde beperking, wanneer de geheele benoeming van commissarissen niet door de wet verplichtend is voorgeschreven. Ook zou deze bepaling geheel illusoir kunnen worden, door in plaats van commissarissen eenen raad van bestuur

nevens de directie aan te stellen, en aan dezen raad tevens het toezicht over de directie op te dragen.

De Belgische wet omschrijft de taak der commissarissen als het uitoefenen van controle in den grootsten omvang (art. 54), maar stelt tevens de mogelijkheid, dat commissarissen medebestuur uitoefenen, door in art. 57 te bepalen, dat de statuten de bepaling mogen bevatten, dat de commissarissen zich met de directeuren tot een »conseil général" kunnen vereenigen, waarvan de statuten de bevoegdheid zullen vaststellen. In eenigszins andere woorden, is ditzelfde bepaald voor de commenditaire vennootschap op aandeelen, want artt. 80 en 81 bevatten het voorschrift, dat het toezicht op de vennootschap opgedragen moet worden aan minstens drie commissarissen, welk college raad kan geven over die zaken, welke de directie aan zijn advies onderwerpt, en zoodanige handelingen kan bekrachtigen, voor welke de statuten dit als vereischte gesteld hebben. Eene eenigszins zonderlinge taak is in art. 78 opgelegd aan de commissarissen der commenditaire vennootschap op aandeelen: alle aandeelen moeten geteekend worden door alle uitvoerende vennoten en twee commissarissen; de handteekeningen van een uitvoerenden vennoot en een commissaris moeten manuscript zijn, de andere kunnen door middel van een stempel geplaatst worden.

De Fransche wet bevat uitgebreide voorschriften omtrent het toezicht der commissarissen van de commenditaire vennootschap op aandeelen. Zoo moeten de eerste commissarissen zich overtuigen, dat de wettelijke voorschriften bij de oprichting voorgeschreven, nagekomen zijn (art. 5), en verder moeten de commissarissen steeds controle blijven

uitoefenen; bij de naamlooze vennootschap wordt de taak der commissarissen in 't algemeen als controle aange-merkt (32).

De Italiaansche wet beschouwt de taak der commissarissen slechts als controle (182), van medebestuur wordt in 't geheel niet gesproken. De Zwitsersche wet omschrijft den werkkring der »controleurs» en der »commissaires vérificateurs» als controle in 't algemeen (artt. 644, 659). Deze wet spreekt niet over medebestuur, maar bepaalt, dat de statuten aan de directeuren kunnen bevelen, een gedeelte hunner functien aan bepaalde personen, aandeelhouders of niet, op te dragen, welke aan hen verantwoordelijk zijn. Eene volkome overbodige wetsbepaling, want zonder deze toch is elke vennootschap gerechtigd personen te benoemen tot hulp der directeuren.

De Engelsche wetten, zoowel die van 1862 als van 1879, beschrijven de taak der auditors als controle uitoefenen en verbieden aan hen eenig medebeheer op te dragen. Dit blijkt indirect uit de bepaling, dat geen directeur of beambte der vennootschap tot auditor benoembaar is; ook volgt dit geheel uit het Engelsche stelsel, welks beginsel is geheel onzijdige personen tot auditors te benoemen, niet als 't ware een lichaam tusschen de directie en de algemeene vergadering staande.

Eene meening, geheel afwijkende van die, welke wij in de genoemde wetten gevonden hebben, wordt verdedigd door Hermann Löwenfeld, in zijn werk »Das Recht der Actien Gesellschaften,» blz. 271. Zeer terecht beweert hij, dat het voor eene vennootschap, die uitgebreide zaken drijft, wenschelijk, ja bijna noodig is, de belangrijke quaesties nog aan een ander lichaam dan de directie ter

beoordeeling toe te vertrouwen, en daardoor de verantwoordelijkheid der directie te verminderen, wanneer deze in overeenstemming met het adviseerend lichaam handelt, vooral omdat hierin kundige menschen kunnen zitting nemen, ongenegen zich met de geheele leiding te belasten, en ook omdat anders de directie uit een te groot aantal leden zou bestaan. De nadeelen, die aan de instelling van commissarissen verbonden zijn, wanneer deze slechts toezicht uitoefenen, geen medebeheer hebben, bestaan volgens Löwenfeld vooral hierin, dat de commissarissen soms de nadeelen voor de vennootschap kunnen vooruitzien, meestal nooit voorkomen; daarom wil hij de commissarissen als college van toezicht afgeschaft zien en vervangen door een genoegzaam altijd aanwezig college van medebestuur. Löwenfeld onderscheidt twee graden in den werkkring der commissarissen, die alleen toezicht hebben; een lagere, welke zich bepaalt tot de controle der boeken, der kas, enz., en een hogere, welke bestaat in een oppertoezicht op het geheele drijven der zaak. Die hogere controle is zoo omvangrijk, omdat de commissarissen daartoe bij alle overeenkomsten, door de directie gesloten, tegenwoordig zouden moeten zijn, en in staat steeds alle technische vragen, beter dan de directie, te kunnen beslissen, maar het is duidelijk, dat commissarissen, met zoodanige werkzaamheden belast, feitelijk een raad van bestuur zouden uitmaken en dus evenals de directeuren gekozen en bezoldigd moeten worden, hetgeen voor vele niet zeer groote vennootschappen veel te bezwarend zou zijn, vooreerst uit een finantieel oogpunt, maar ook door de moeielijkheid om meerdere bekwame personen daarvoor te vinden, zoodat de geheele voldoening hieraan tot de onmogelijk-

heden zou behooren. Om deze redenen wil Löwenfeld de commissarissen (»den Aufsichtsrath») vervangen door een medebesturend college (»den Verwaltungsrath»); het gevolg hiervan zou zijn de splitsing der directie in tweeën (eenigszins zooals volgens de Belgische wet: »les administrateurs» en »le gérant»). 't Bestuur der dagelijksche zaken wordt aan de directeuren opgedragen, terwijl de meer belangrijke quaesties door den »Verwaltungsrath» beslist worden. Tot leden van den Verwaltungsrath kunnen dan meer specialiteiten benoemd worden, terwijl voor den directeur meer kennis van den dagelijkschen gang der zaken vereischt wordt. Natuurlijk vervalt in dit geval de lagere controle, maar volgens Löwenfeld belemmert deze den gang der zaken meer, dan zij een waarborg voor de aandeelhouders aanbiedt. De Verwaltungsrath zou ook bij kleine vennootschappen achterwege kunnen blijven, zoodat daar de directie geheel zonder toezicht zou zijn en alleen tegenover de algemeene vergadering staan zou. De Verwaltungsrath zou eene commissie van revisie uitmaken en tevens de bevoegdheden van den Aufsichtsrath uitoefenen, maar hierdoor nadert de Verwaltungsrath weer tot den zoozeer afgekeurden Aufsichtsrath.

Hoewel de verdeeling van de controle in eene hoogere en eene lagere volkomen juist is, kan men toch niet aannemen, dat de lagere controle den gang der zaken meer belemmert, dan zij waarborgen voor een goed beheer aanbiedt, want al moge het waar zijn, dat zij een enkele maal belemmerend werkt, meestal toch zal zij wel degelijk een waarborg aanbieden. Zoo is door haar zekerheid te verkrijgen, of de vereischte gelden in de kas aanwezig zijn, de balans met de boeken en rekeningen

overeenstemt, de boekhouding op de goede wijze aangelegd en bijgehouden is, geene nadeelige handelingen herhaald worden, of de gang der zaken op den verkeerden weg is. Ook is het niet zoo onmogelijk, de controle in hooger zin uit te oefenen. Bij kleine vennootschappen toch kunnen commissarissen, wanneer zij met den tak van handel of industrie, waaruit de zaken der vennootschap bestaan, in 't algemeen bekend zijn, wel degelijk een wakend oog op den gang der zaken houden; bij meer uitgebreide zaken of administratie, kan aan elken commissaris een bepaald gedeelte ter controleering toevertrouwd worden; ook kunnen commissarissen zich steeds door een bepaald beambte laten bijstaan, die dan door hen benoemd wordt en aan hen verantwoordelijk is. Wil men aan de directie een adviseerend college, tot hulp, ter zijde stellen, dat tevens bij alle belangrijke questies revisie kan uitoefenen, steeds moeten de statuten *kunnen* inhouden, dat de commissarissen medebestuur hebben of er eene raad van bestuur zal zijn nevens de eigenlijke directie. 't Komt mij dus noodzakelijk voor, dat nevens de directie een college zal staan, tot controle geroepen, aan welk college ook nog door de statuten de taak van medebestuur kan opgedragen worden.

Een der eerste rechten der directie is de bevoegdheid om de vennootschap te vertegenwoordigen; slechts enkele gevallen kunnen zich voordoen, dat dit aan de commissarissen moet worden opgedragen. Wanneer de vennootschap besloten heeft, om de directie of een harer leden een proces aan te doen, is het duidelijk, dat nu de vennootschap eene bijzondere vertegenwoordiging behoeft om in rechten te kunnen optreden, en van zelf zullen dan de

commissarissen, als reeds bestaand college, de aangewezenen personen zijn, uitgenomen het geval dat de commissarissen medebestuur hebben. Steeds moeten de aandeelhouders de bevoegdheid hebben, zich door andere personen te doen vertegenwoordigen, zoodat, wanneer deze bevoegdheid aan de commissarissen mocht worden opgedragen, er steeds deze clause bijgevoegd moet worden: tenzij de commissarissen medebestuur hebben of de statuten of de algemeene vergadering andere personen aanwijzen. Het wenschelijke van dit laatste kan zich voordoen, wanneer er vermoeden is, dat de commissarissen eveneens vervolgd zullen worden, of door niet voldoende toezicht niet geheel aan hunne verplichtingen voldaan hebben, en het vermoeden dus bestaat, dat zij niet het belang der vennootschap zouden voorstaan. Vooral zal 't wenschelijk zijn, vooraf in de statuten in dit geval te voorzien, wanneer de functiën der commissarissen meer omvatten dan uitsluitend toezicht, want doet het geval zich voor, dan zal het, zonder eene dergelijke bepaling in de statuten, moeielijk zijn de commissarissen voorbij te gaan, hoe noodig dit ook ware. De Italiaansche wet heeft hieromtrent eene bepaling in art. 150, alinea 1, nl. dat de actie, welke aan de algemeene vergadering toekomt, tegen de directie voor feiten, betreffende hunne verantwoordelijkheid, ingesteld wordt door de commissarissen. De Deutsche wet heeft ditzelfde bepaald voor de commenditaire vennootschap op aandeelen (art. 186, alinea 2); vreemd is het, dat dit voorschrift niet van toepassing is verklaard op de naamlooze vennootschap. De Zwitsersche wet bepaalt omtrent de commenditaire vennootschap op aandeelen, dat het »conseil de surveillance" namens de vennootschap tegen

de directie kan optreden, behoudens het geval, dat de algemeene vergadering andere personen aanwijst (art. 676).

Wanneer wij de verrichtingen der commissarissen nauwkeurig nagaan, moeten wij scherp onderscheiden die functiën, waartoe zij verplicht en die, waartoe zij gerechtigd zijn.

Voordat wij tot de beschouwing van de bevoegdheden der commissarissen meer in bijzonderheden overgaan, willen wij eerst de bepalingen van de Nederlandsche wet en die van 't Ontwerp 1871 bespreken. In art. 44 Wetboek van Koophandel wordt slechts van toezicht van commissarissen gesproken, en in art. 53 van medebestuur, terwijl art. 52 eene nuttige beperking omtrent het toezicht bevat, n.l., dat geen commissaris, die medebestuur heeft, de rekening en verantwoording der directie namens de vennoten kan opnemen en goedkeuren. Deze bepaling behoort in elke wet, die medebestuur der commissarissen toelaat, voor te komen, want het is duidelijk, dat wanneer deze beperking niet bestaat, het geval zich kan voordoen, dat een commissaris, namens de vennootschap, zijn eigen beheer goedkeurt. Wanneer enkele commissarissen medebestuur hebben, kunnen die commissarissen niet gemachtigd worden de rekeningen omtrent die punten, waarover zij medebestuur hebben, goed te keuren; hebben alle commissarissen medebestuur over de geheele zaak, dan zal het noodig zijn, dat jaarlijks eene commissie benoemd worde om, namens de vennootschap, de balansen en rekeningen na te zien. Meestal ook zal het wenschelijk zijn, dat een dergelijke commissie benoemd worde, gelijk in de practijk ook veelal geschiedt, en zal de algemeene vergadering, zonder dat de wet het bepaalt, hiertoe steeds

gerechtigd zijn. Art. 54, alinea 2, bevat nog een voorschrift, nl., dat geen bestuurder of commissaris als gemachtigde bij eene stemming zal mogen optreden. Zeer natuurlijk heeft het Ontwerp 1871 deze beperking omtrent het goedkeuren der balanssen achterwege gelaten, daar het de taak der commissarissen tot het houden van toezicht beperkt en hun alle medebestuur ontzegt, (art. 33, alinea 3). De volgende alinea's van art. 33, omschrijven de bevoegdheid der commissarissen: zij zijn ten allen tijde bevoegd de boeken en brieven der vennootschap en de kas na te zien, en den staat der zaken te onderzoeken. Zij zijn verplicht jaarlijks een verslag aan de algemeene vergadering uit te brengen. Zoo vaak zij dit noodig oordeelen, kunnen zij het bestuur verzoeken eene algemeene vergadering bijeen te roepen; wordt aan hun schriftelijk met redenen omkleed verzoek binnen twintig dagen niet voldaan, dan kunnen zij zelve tot de bijeenroeping overgaan.

De Belgische wet omschrijft in art. 55 zeer uitgebreid de rechten der commissarissen. Zij hebben een onbegrensd recht van controle over alle verrichtingen der vennootschap; zij kunnen alle boeken en papieren inzien, mits zij ze op hunne plaats laten; ieder jaar moet de directie hun een staat van de toestand der vennootschap overhandigen.

De Fransche wet schrijft voor, dat de eerste commissarissen, der commendaire vennootschap op aandeelen, zullen onderzoeken, of de wettelijke voorschriften aangaande de oprichting nageleefd zijn (art. 5); verder bevat art. 10 de bepaling, dat de commissarissen moeten nazien de boeken, de kas, de waarden in portefeuille en andere

der vennootschap. Bij de naamlooze vennootschap hebben de commissarissen het recht drie maanden vóór de algemeene vergadering, zoo dikwijls zij het noodig oordeelen, alle boeken in te zien en de handelingen der vennootschap na te gaan. Minstens veertig dagen vóór de algemeene vergadering moeten door de directie de balans, de inventaris en de winst- en verlies-rekening aan hen aangeboden worden.

De Italiaansche wet bevat in art. 61 deze bepaling. Wanneer de president van den Handelsrechtbank, op verzoek van een aandeelhouder, de besluiten strijdig met de oprichtings-akte, de wet of de statuten schorst, moet hij eerst de directeuren en de commissarissen hooren. Minstens ééne maand vóór de algemeene vergadering, moeten de directeuren aan de commissarissen de balans met de justifieerende stukken overhandigen, welke duidelijk moet aanwijzen het kapitaal dat aanwezig is, en het bedrag der nog niet voldane stortingen; verder moet de balans duidelijk de behaalde winst of de geleden verliezen aanwijzen. Art. 182 legt de volgende verplichtingen voor de commissarissen op: zij moeten in overeenstemming met de directeuren den vorm van de balans vaststellen; ten minste iedere drie maanden de boeken onderzoeken, om zich op de hoogte te houden van het drijven der zaken, en zich te verzekeren van de goede wijze van boekhouding; elke drie maanden de kas inspecteeren, en wel met ongelijke tusschentijden; minstens ééns in elke maand met behulp van de boeken der maatschappij, de titels der waarden, welke als onderpand bij de maatschappij gedeponceerd of in bewaring gegeven zijn inspecteeren; nagaan of de statuten, de oprichtings-akte of de besluiten der

algemeene vergadering opgevolgd worden; waken over de handelingen der directie bij de liquidatie; in 't algemeen waken, dat de bepalingen der wet, de oprichtingsakte en de statuten nagekomen worden.

De Zwitsersche wet verlangt, dat de »controleurs» aan de algemeene vergadering een rapport zullen uitbrengen (art. 644); eveneens is dit de taak der »commissaires vérificateurs», welke daarom het recht hebben om de boeken en de kas na te zien (art. 660). De »conseil de surveillance» moet rekening en verantwoording aan de uitvoerende vennoten vragen. Volgens de Duitsche wet moeten de commissarissen bij de commendaire vennootschap op aandeelen de balans, welke de uitvoerende vennoten hun binnen de eerste zes maanden van het boekjaar moeten aanbieden, onderzoeken en de voorstellen tot dividend uitdeeling nagaan. Ook is hun opgedragen de besluiten der algemeene vergadering uit te voeren. Zij kunnen om zich op de hoogte der zaken te stellen, steeds de boeken, de kas, enz. inspecteeren (artt. 185, 186, 193). Bij de naamlooze vennootschappen hebben de commissarissen het geheele toezicht op het bestuur der zaak; zij kunnen steeds de boeken en papieren inzien en de kas inspecteeren. Zij moeten de balans nazien en de jaarlijksche rekeningen en de voorstellen tot dividenduitdeeling onderzoeken art. 225 a).

De bepaling dat commissarissen, die medebestuur hebben, de balans niet namens de vennootschap mogen goedkeuren, vinden wij ook in de Duitsche en Zwitsersche niet; in art. 239 der Duitsche wet is bepaald, dat de personen, die op eenige wijze aan het bestuur deelnemen, de directie niet kunnen déchargeeren, doch

dat dit niet van toepassing is op die personen, welke slechts toezicht uitoefenen; geheel hetzelfde bepaalt art. 655 der Zwitsersche wet.

De »Regulations» van de Companies-Act van 1862 bevatten de bepaling, dat de auditors de rekeningen op het einde des jaars zullen nazien, en daarmede vergelijken eene copie der balans, door de directie aan hen ter hand gesteld; ook moet aan elken auditor eene lijst der boeken, door de directie aangehouden gegeven worden, en zal ieder auditor steeds (»at all reasonable times») inzage kunnen nemen van alle boeken en papieren der vennootschap. Verder kunnen de auditors op kosten der vennootschap »accountants» ¹⁾ en andere personen in hunnen dienst nemen, tot hulp bij het nazien der boeken en rekeningen, waartoe zij ook de directeuren en andere beambten der vennootschap kunnen ondervragen.

Voor de behoorlijke vervulling hunner taak moet aan de commissarissen eene onbegrensde bevoegdheid tot controle gegeven worden.

De commissarissen moeten *gerechtigd zijn*, zoo dikwijls (natuurlijk »at all reasonable times») zij dit noodig oordeelen, alle boeken, papieren en waardens in portefeuille na te zien en de kas te inspecteeren. Zij moeten *verplicht* zijn te zorgen voor de nakoming van de bepalingen der wet, der oprichtings-akte, der statuten en de besluiten der algemeene vergadering, en tevens toezicht uitoefenen op het geheele drijven der zaak; dit laatste is niet nader

1) Accountants zijn personen, die er hun werk van maken behulpzaam te zijn bij de oprichting en liquidatie van naamlooze vennootschappen.

te omschrijven, en zal bij elke soort van onderneming uit andere verrichtingen bestaan.

Commissarissen moeten *verplicht* zijn bovengenoemde inspectie *meermalen* per jaar te doen, en minstens ééne maand vóór de algemeene vergadering de balans te onderzoeken en te vergelijken met de boeken en rekeningen; hierdoor toch zijn commissarissen in staat een zaakrijk verslag aan de algemeene vergadering aan te bieden. Ook is het bovenal wenschelijk, dat zij de voorstellen tot dividend-uitdeeling aan de balans en de boeken toetsen.

Zullen commissarissen in staat wezen genoemde verplichtingen op te volgen, dan moeten zij geheel op de hoogte van de wijze van boekhouding zijn, waarom commissarissen verplicht moeten wezen te vorderen, dat de directie bij den aanvang der onderneming aan hunne goedkeuring onderwerpe de boeken, welke zij wil aanleggen, en hunne wijze van bijhouding; verder moeten commissarissen zorgen, dat zonder hunne goedkeuring hiervan niet afgeveken worde. Is de wijze van boekhouding door de directie in overleg met de commissarissen vastgesteld, dan zijn laatstgenoemden tevens bekend met de wijze, waarop de directie de activa en het ondergeschikte personeel wil controleeren; ook geeft dit eene waarborg te meer voor eene goede en doelmatige inrichting der boekhouding. Is toch de eerste inrichting goed, dan is verwarring in de administratie, dikwijls een begin van oneerlijkheid, minder te vreezen; ook is de verandering van administratie hierdoor zeer moeilijk: eene zekerheid te meer, want uit verandering ontstaat dikwijls verwarring. Door dit overleg hebben commissarissen eene goede en gemakkelijke leiddraad bij hun onderzoek, en kunnen nieuw be-

noemde commissarissen zich spoediger op de hoogte stellen, doordat zij vóór hun onderzoek met de wijze van boekhouding bekend kunnen zijn. Bij eenige waakzaamheid is verdwijning of niet behoorlijke bijhouding der boeken nu eene onmogelijkheid; ook kunnen door dit overleg, bij de inrichting der boekhouding, commissarissen met hunne zaakkennis de directie ter zijde staan en worden zij door hunne meerdere verantwoordelijkheid, tot meerdere nauwgezetheid aangespoord. Hoewel de laatstgenoemde verplichting het gebied van het bloot toezichthouden verlaat en meer nadert tot medebestuur, meen ik echter, dat de beperking voor de medebesturende commissarissen omtrent het goedkeuren der balansen, hier niet van toepassing kan wezen, omdat de hier genoemde daad van medebestuur bijna alleen voorkomt bij het in werking treden der vennootschap, zeer zelden op een ander tijdstip, en deze verplichting later bestaat uit waken over het eenmaal vastgestelde, dus uitsluitend uit toezicht.

Natuurlijk moet ook tot de plichten der commissarissen gebracht worden het toezicht op de bijhouding van het aandeelen-register, wanneer de aandeelen op naam zijn, en de aantekening van het nog op elk aandeel te storten bedrag; ook moeten aan de zorg der commissarissen aanbevolen zijn de aandeelen, welke als waarborg in de kas der vennootschap (of bij een derde) gedeponceerd zijn, of waarvan op het aandeelen-register aangeteekend staat, dat zij tot waarborg dienen. Dit vloeit natuurlijk voort uit het algemeene toezicht op de kas en de waarden der vennootschap.

't Spreekt van zelf, dat het onmogelijk zal zijn voor de commissarissen bij eene vennootschap met eene eenigs-

zins uitgebreide administratie, voortdurend zelve alle boeken en papieren na te zien, hetgeen toch voor eene behoorlijke controle noodig zou wezen, tenzij zij een of meer van hen speciaal met het voortdurende toezicht belasten, of aan elk hunner een bepaald punt van controle opgedragen is. Maar niettegenstaande dit kan het wenschelijk zijn, dat op het kantoor der vennootschap een persoon aanwezig zij, om, buiten de directie om, aan de commissarissen de noodige inlichtingen te kunnen verstrekken; waarom de wet de mogelijkheid moet laten, dat de statuten bepalen, dat commissarissen een controleur benoemen, aan hen ondergeschikt en verantwoordelijk, (terwijl tevens zijne bezoldiging door hen geregeld wordt) om voortdurend toezicht uit te oefenen, en dus de commissarissen alle mogelijke inlichtingen te kunnen verstrekken. De bevoegdheden van genoemden controleur moeten echter de grenzen van het geven van advies aan commissarissen niet overschrijden, hij moet de voorlichter van de commissarissen zijn, niet een nevens de directie staand afzonderlijk beambte. Wat de werkring van dien controleur betreft, ben ik het niet met den heer Theunisse ¹⁾ eens, vooral niet over de door hem voorgestelde bepaling, dat de controleur alle balansen teekenen en de directie met advies bijstaan moet. Vooreerst is het algemeen bekend of commissarissen een controleur aangesteld hebben of niet, en verantwoordelijkheid voor het onderteekenen der balans, anders dan tegenover de commissarissen, zijne lastgevers, kan men van den controleur, wiens eenige taak is toezicht houden en advies geven, niet eischen; zoodat zijne onderteekening

1) Bladz. 16 van zijne boven aangehaalde brochure.

van de balans hoegenaamd geen nut zoude hebben. Door aan den controleur de bevoegdheid toe te kennen aan de directie advies te geven, vooral, wanneer dit advies, zooals de heer Theunisse wil, waar het quaesties van administratie betreft, voor de directie verbindend is, verlaat hij zijn tegenover de directie neutraal standpunt, om dat van een medebestuurder in te nemen. Ook stelt men dan den door de commissarissen aangestelden controleur boven den, in de meeste gevallen door de aandeelhouders benoemden, directeur.

Wanneer aan de commissarissen bovengenoemde bevoegdheden toegekend, en de vermelde verplichtingen opgelegd zijn, kunnen zij de geheele toestand der vennootschap beoordeelen, elke verkeerde handeling of gepleegd verzuim ten spoedigste te ontdekken, en indien naar hunne meening de zaken der vennootschap zich op den verkeerden weg bevinden, de directie waarschuwen of zelfs noodzaken dien weg te verlaten. Hiertoe is vooreerst noodig aan de commissarissen de verplichte inspectie alle drie maanden bijv. op te leggen, want wordt eene herhaalde inspectie niet door de wet als plicht bevolen, dan zal het licht gebeuren, dat dit inspecteeren eens of weinige malen 's jaars plaats heeft, omdat eene veelvuldiger inspectie aan de directie een openlijk bewijs van wantrouwen zal toeschijnen, waarom de commissarissen die inspectie zoo weinig mogelijk zullen doen plaats hebben; een geval dat zich bij eene, door de wet opgelegde verplichting, niet kan voordoen. Eveneens moet elke commissaris gerechtigd zijn te inspecteeren zoo dikwijls hij dit noodig oordeelt, want, wanneer hij vermoent dat hierdoor nadeelen voor de vennootschap ver-

meden worden of zooveel mogelijk beperkt, moet de mogelijkheid hiervan niet weggenomen worden; bestaat deze bevoegdheid voor de commissarissen niet, dan kan men hen niet voor die nadeelen, welke, als het in hunne macht gestaan had, niet geleden zouden zijn, verantwoordelijk stellen. Voor de goede controle is het volstrekt niet noodzakelijk, dat elke drie maanden alle commissarissen de boeken en de kas opnemen; wanneer dit door een of meerderen van hen geschiedt, zal dit in de meeste gevallen voldoende blijken, zoodat de tijdelijke afwezigheid van eenigen der commissarissen geen nadeel voor den gang der zaken zal ten gevolge hebben. Mocht het echter wenschelijk blijken, dat meerdere commissarissen inspecteeren, dan zal steeds een der commissarissen-plaatsvervangers de plaats van den ontbrekende kunnen vervullen.

Wil de beraadslaging in de algemeene vergadering over de balans inderdaad iets beteekenen, dan zal het in de meeste gevallen wenschelijk zijn, dat de aandeelhouders bij hunne beraadslaging een leiddraad hebben; niets beveelt zich hiertoe zoozeer aan, als het rapport, over de balans, der commissarissen, daar dit meestal het verslag is van met de zaak bekende, buiten de directie staande personen. Daarom zou het wenschelijk zijn, dat de wet voorschreef, dat de balans niet in de algemeene vergadering bediscussieerd mag worden, voordat het praeadvies der commissarissen behandeld is, welk praeadvies natuurlijk evenals de balans eenigen tijd voor de aandeelhouders ter inzage zou moeten liggen. Zoo dikwijls de algemeene vergadering bijeenkomt en de balans wordt opgemaakt, zullen de commissarissen verplicht zijn hun rapport in te dienen; maar niet elke maand, wanneer eene maand-ba-

lans wordt opgemaakt, daar dan dit voorschrift onuitvoerbaar zou worden.

De Belgische wet legt aan de directie de verplichting op minstens ééne maand voor de algemeene vergadering aan de commissarissen aan te bieden de balans, de winst- en verlies-rekening, waarop de noodige afschrijvingen moeten voorkomen, en eene lijst, bevattende alle roerende en onroerende goederen, activa en passiva der vennootschap; deze moeten daarover dan een rapport uitbrengen (art. 63). Het rapport der commissarissen moet, wanneer het niet tot geheele aanneming van de balans adviseert, met de balans en de winst- en verlies rekening aan de aandeelhouders gezonden worden, natuurlijk slechts wanneer de aandeelen op naam staan (art. 63, alinea 2). Eene goede bepaling, omdat hierdoor eene waarborg te meer is, dat de aandeelhouders op de algemeene vergadering met juistheid kunnen oordeelen. Volgens de Fransche wet moeten de commissarissen bij de commenditaire vennootschap op aandeelen, jaarlijks aan de algemeene vergadering een rapport uitbrengen over de onregelmatigheden en de onnauwkeurigheden, die zij bij den inventaris mochten aangetroffen hebben, en tevens de redenen vermelden, die hen noodzaken zich tegen de voorstellen tot dividend-uitdeeling der directie te verzetten (art. 5). Beide zijn volkomen overbodige bepalingen, want, mochten commissarissen bij hun onderzoek eenige onnauwkeurigheid of onregelmatigheid ontdekken, dan zullen zij dit ook zonder wettelijk voorschrift aan de algemeene vergadering mededeelen, met het oog op hunne vrijwillig op zich genomen verplichting en hunne verantwoordelijkheid. Bij de naamlooze vennootschap moeten de commissarissen aan

de algemeene vergadering een rapport uitbrengen aangaande den toestand der vennootschap, de balans en de rekeningen hun door de directie vertoond. De beraadslaging in de algemeene vergadering is van onwaarde, wanneer zij niet wordt voorafgegaan door de behandeling van het rapport der commissarissen. 't Bestuur der naamlooze vennootschap moet ieder half jaar een staat van de activa en passiva opmaken; deze staat en de balans, de inventaris van alle roerende en onroerende goederen, schulden en inschulden, benevens de winst- en verliesrekening moeten op zijn minst veertig dagen vóór de algemeene vergadering aan de commissarissen overhandigd worden; veertien dagen vóór die vergadering kan elk aandeelhouder kennis nemen van het rapport der commissarissen, door er zich eene kopie van te doen afgeven (art. 32). De Italiaansche wet bevat de bepaling, dat de commissarissen de balans moeten nazien en daarover rapport aan de algemeene vergadering, binnen een bepaalden tijd, uitbrengen (art. 182). De Zwitsersche wet schrijft voor, dat de algemeene vergadering een of meer »commissaires vérificateurs» benoemt, aandeelhouders of niet, om aan de algemeene vergadering een rapport aan te bieden aangaande de balans en de rekeningen, door de directie hun ter hand gesteld; dit rapport moet minstens ééne week vóór de algemeene vergadering voor de aandeelhouders ter inzage liggen; voor het vervullen van hunne verplichtingen hebben de »commissaires vérificateurs» het recht, de boeken met de justificatoore stukken in te zien en de kas te inspecteeren (artt. 660, 641 659,). De Duitsche wet legt aan de commissarissen de verplichting op, de balans, de winst- en verliesrekening en de voor-

stellen tot dividend-uitdeeling te onderzoeken, en er een rapport over aan de algemeene vergadering uit te brengen (artt. 193, 225 a). De »auditors» van het Engelsche recht moeten een rapport over de balans en de rekeningen aan de algemeene vergadering uitbrengen, welk rapport de verklaring moet bevatten, dat de balans eene goede en juiste is, en den toestand der vennootschap juist teruggeeft, en tevens den uitslag vermeldt van hun ondervragen der directie.

Is het wenschelijk, dat de commissarissen moeten verklaren, dat de balans eene goede en juiste balans is en den toestand der vennootschap juist teruggeeft? 't Nut van deze bepaling is niet zeer groot, het eenige voordeel, waarom misschien eene opname in de wet wenschelijk zou zijn, is dat commissarissen zich beslist moeten verklaren. Voor alles is noodig, dat de balans door de directie in overleg met de commissarissen, worde opgemaakt, doch slechts wat de inrichting en den vorm betreft; bestaat deze bepaling niet, dan kan het voorkomen, dat de balans afgekeurd wordt, alleen omdat de wijze van opmaking en de vorm de goedkeuring der commissarissen niet wegdragen, zonder dat iets omtrent den inhoud der balans beslist is.

De Belgische wet kent aan de commissarissen het recht toe, de algemeene vergadering bijeen te roepen en verplicht er hen toe, wanneer dit door zooveel aandeelhouders als een vijfde van het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen, gevraagd wordt (art. 60). De Fransche wet geeft aan de commissarissen bij de commenditaire vennootschap op aandeelen het recht, steeds de algemeene vergadering bijeen te roepen, en ook de bevoegdheid tot het doen van voorstellen tot ontbinding der vennootschap.

(art. 11); bij de naamlooze vennootschap mogen de commissarissen slechts dan tot de bijeenroeping der algemeene vergadering overgaan, wanneer het om eene spoedeischede reden is (art. 33); eene overbodige bepaling, omdat commissarissen zonder eene dergelijke reden meestal niet tot de bijeenroeping der aandeelhouders in eene buitengewone vergadering zullen overgaan. De Italiaansche wet legt aan de commissarissen de verplichting op de jaarlijksche algemeene vergadering bijeen te roepen, wanneer het door de directie verzuimd is; wanneer door eenige aandeelhouders eene klacht bij de commissarissen aangebracht, en de klacht gegrond en spoedeisched bevonden is, moeten zij onverwijld de algemeene vergadering bijeenroepen (art. 182, alinea 3; art. 153); terwijl art. 189, alinea 2 aan de commissarissen de verplichting oplegt, om steeds bij elke algemeene vergadering tegenwoordig te zijn. In art. 644 der Zwitsersche wet wordt aan de »controleurs» de bevoegdheid toegekend om de algemeene vergadering bijeen te roepen; dezelfde bevoegdheid wordt volgens art. 187, 225 a, der Duitsche wet aan de leden van den Aufsichtsrath toegekend. De bepaling der Fransche wet, dat de commissarissen een voorstel tot ontbinding der vennootschap kunnen doen, is volkomen overbodig, daar ieder aandeelhouder zulk een voorstel in de vergadering doen kan. Wanneer een commissaris met zijne mede-commissarissen of met de directie in meening verschilt, dan is het voor hem van te veel belang om door de algemeene vergadering zijne meening gedeeld te zien, dan dat hij eene gelegenheid om zijne meening ingang te doen vinden, zal laten voorbijgaan, zoodat eene wetsbepaling, die de commissarissen verplichten zou in

de algemeene vergadering tegenwoordig te zijn, volkomen overbodig is. Met het oog op hunne verantwoordelijkheid, is het in het belang der commissarissen zelve tegenwoordig te zijn in de algemeene vergadering, om de noodige inlichtingen te kunnen geven of hunne handelingen te verdedigen.

De bovengenoemde wetsbepalingen, welke aan de commissarissen het recht geven de algemeene vergadering bijeen te roepen, zijn mijns inziens volkomen overbodig, omdat zonder eene zoodanige bepaling dit recht aan de commissarissen, ook aan elk hunner individueel, toekomt. De commissarissen zijn de lasthebbers van de algemeene vergadering, en moeten dus het recht hebben deze bijeen te roepen, wanneer zij dit voor hunne eigene verantwoordelijkheid noodig oordeelen. Zij moeten bevoegd zijn de goedkeuring der lastgevers, aandeelhouders, op hunne handelingen te vragen en hunne geschillen met de directie te doen beslissen; daar de verhouding tussehen aandeelhouders en commissarissen en directeuren op vertrouwen berust, kunnen dus zoowel commissarissen als directeuren aan de algemeene vergadering vragen, of zij dit vertrouwen nog bezitten ¹⁾. Zelfs aan de aandeelhouders moet, dunkt mij, onder beperkende voorwaarden van aantal en belang, dit recht van oproeping toegekend worden, hoe

1) Geheel in denzelfden geest is beslist bij eene arbitrale uitspraak te Amsterdam, van 18 Dec. 1852, Weekbl. 1316, door de Mrs. D. A. Walraven, Lipman en A. S. van Nierop. De vraag was of de commissarissen eener onderlinge brandwaarborg-maatschappij de aandeelhouders in eene wettige vergadering konden bijeenroepen, welke vraag toestemmend beantwoord is.

veel te meer dan aan commissarissen. Eene beperking van dit recht der commissarissen en aandeelhouders komt mij dus niet gerechtvaardigd voor; echter moet de mogelijkheid blijven, dat de statuten bepalen, dat in dergelijke gevallen de kosten der buitengewone algemeene vergadering door den commissaris of aandeelhouder, die de bijeenroeping geïmproviseerd heeft, gedragen worden, natuurlijk tenzij de vergadering zelve anders beslisse; daar 't niet rechtvaardig is de aandeelhouders tot de kosten te doen bijdragen, wanneer zij de bijeenroeping niet noodig oordeelen. Natuurlijk moet de wet in elk geval bepalen, dat op zulk eene buitengewone vergadering zeker aantal aandeelen vertegenwoordigd moet wezen, wil zij geldige besluiten nemen. De Italiaansche wet bevat in art. 150, alinea 2, de volgende vreemde bepaling: ieder aandeelhouder is gerechtigd aan de commissarissen die feiten betreffende het beheer der vennootschap, mede te deelen, welke hij meent dat afkeuringswaardig zijn; de commissarissen moeten hierop acht slaan. Wanneer de aandeelhouders, die eene dergelijke aanmerking maken, kunnen aantonen, dat zij één tiende van het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen, moeten de commissarissen de klacht onderzoeken, en wanneer zij meenen, dat de klacht gegrond en spoedeischend is, de algemeene vergadering bijeenroepen; in het andere geval wachten tot de eerste gewone algemeene vergadering, welke steeds van de klacht nota moet nemen. De Zwitsersche wet bevat de bepaling, (art. 641, alinea 4) dat de aandeelhouders het recht hebben op, naar hunne meening, twijfelachtige punten, de aandacht der »controleurs" te vestigen, en de noodige ophelderingen te vragen; dit hier genoemde recht zal ook zonder eenige

wetsbepaling wel aan de aandeelhouders toekomen. De bepalingen der Italiaansche wet zijn overbodig of ondoeltreffend; ondoeltreffend, omdat het gebod aan de algemeene vergadering om van de klacht nota te nemen, geheel van het goedvinden der vergadering zal afhangen; overbodig, omdat de bevoegdheid om afkeurenswaardige feiten aan de algemeene vergadering mede te deelen steeds aan de aandeelhouders zal toekomen, en het in het belang der commissarissen is, om op de medegedeelde punten zooveel acht te slaan, als voor de vennootschap wenschelijk is.

Wanneer aan de commissarissen niet de verplichting is opgelegd aandeelen te bezitten, dan moet nog de vraag besproken worden, in hoeverre aan commissarissen niet-aandeelhouders stemrecht in de algemeene vergadering toekomt. Mijns inziens mag aan commissarissen niet-aandeelhouders slechts eene adviseerende stem in de algemeene vergadering toegekend worden, want de aandeelhouders stemmen in de algemeene vergadering als deelhebbers, de niet-aandeelhouders kunnen dus niet met de deelhebbers mede beslissen, daar ook de stemmen naar het aantal aandeelen berekend worden; in de algemeene vergadering is het de vennootschap zelve, bij monde van de aandeelhouders, die beslist. Geheel iets anders is het aan de commissarissen-niet-aandeelhouders stemrecht te verleen in de vergadering der commissarissen hier wordt niet als deelhebber, maar uitsluitend als commissaris gestemd; echter moet aan den president-commissaris eene beslissende stem toegekend worden bij staking der stemmen, om moeilijkheden te voorkomen, doch dit is iets, dat beter door de statuten dan door de wet kan geregeld

worden. Natuurlijk moet elke commissaris het recht hebben om eene vergadering van commissarissen bijeen te roepen, zoo dikwijls hij dit noodig oordeelt, daar het voor ieder commissaris wenschelijk kan zijn, met het oog op zijne verplichtingen en verantwoordelijkheid, met zijne medecommissarissen in overleg te treden. Geheel terecht bepaalt de Belgische wet (art. 56), dat de wijze van beraadslaging van de vergadering der commissarissen geheel aan de statuten wordt overgelaten, maar dat indien deze niets bepalen, de regels omtrent de gewone beraadslagende vergaderingen gelden.

Willen de commissarissen hunne verplichtingen tot toezicht uitoefenen goed vervullen, dan is het voor hen onmisbaar, dat zij met de plannen der directie bekend worden. Geen ander wettelijk voorschrift is hiertoe meer doeltreffend, dan hun steeds de bevoegdheid toe te kennen, de vergaderingen der directeuren bij te wonen, hun advies aan die vergadering mede te deelen en in de notulen te doen opnemen, opdat wanneer de voorgenomen handeling ten nadeele der vennootschap mocht uitvallen, de commissaris op zijn afkeurend advies, als grond van niet medeaansprakelijkheid, kan wijzen.

Welke zijn de rechten en verplichtingen der commissarissen individueel, en welke komen uitsluitend aan het college der commissarissen toe? De bevoegdheden, welke voortvloeien uit de verplichtingen, hun door de wet of de statuten opgelegd, of die bevoegdheden, door wier vervulling hunne verantwoordelijkheid verminderd wordt, moeten aan elk der commissarissen individueel toekomen; zoo behoort hiertoe de bevoegdheid om de boeken, de kas enz., te inspecteeren.

Elk recht, dat met goedkeuring of toezicht in verband staat, moet aan elken commissaris individueel toekomen, daar ieder commissaris slechts persoonlijk kan beoordeelen, in hoeverre hij het niet-houden van toezicht met zijne verantwoordelijkheid kan overeenbrengen; ieder commissaris moet weten wat hij goedkeurt, niemand moet zich achter het besluit der meerderheid kunnen verschuilen; van den anderen kant kan een commissaris niet verantwoordelijk gesteld worden voor die handelingen of besluiten, welke hij afgekeurd en waartoe hij niet meegewerkt heeft. Daarom zal het wenschelijk zijn, dat de besluiten, welke uitgaan van het college der commissarissen, slechts geteekend worden door die commissarissen, welke geheel daarmede instemmen, of dat anders uit de notulen blijke, dat zij er zich niet mede vereenigd hebben.

Alle plichten, welke aan het college der commissarissen collectief opgelegd zijn, moeten, wanneer het college in de vervulling nalatig mocht zijn, door elken commissaris afzonderlijk vervuld kunnen worden, opdat niet de ijverige commissarissen de verantwoordelijkheid van den nalatige deele; hiertoe zal gerekend moeten worden de verplichting om een rapport over de balans aan de algemeene vergadering aan te bieden. Verder zal hiertoe behooren het vaststellen, in overleg met de directie, van den vorm en de inrichting van de balans, het geven van voorschriften aan de directie voor de inrichting der boekhouding enz. De zorg voor de naleving van de bepalingen der wet, der statuten, der oprichtings-acte of der besluiten van de algemeene vergadering, of de voorschriften omtrent de inrichting der boekhouding, en die voor het doen opnemen van hunne opmerkingen in de notulen van de vergaderingen

der directie, moet natuurlijk op elken commissaris individueel rusten. 't Geven van voorschriften, behalve de reeds genoemde, aan de directie zal steeds aan het college der commissarissen moeten toekomen, en nooit aan den commissaris individueel, ook niet bij niet-voldoening door het college, tenzij het als eene bepaalde verplichting aan de commissarissen opgelegd is, omdat wanneer het college der commissarissen geene voorschriften geeft, het gerekend moet worden het geven van voorschriften niet dienstig te oordeelen. Slechts de zeer belangrijke functien van het college der commissarissen zooals de benoeming, afzetting, bepaling van de bezoldiging van den directeur, wanneer dit door de statuten aan de commissarissen opgedragen is, moet uitsluitend aan het college der commissarissen toekomen; zoo ook de benoeming, 't ontslag en de bepaling van de bezoldiging van den controleur. In allen gevalle moet aan het college der commissarissen de bevoegdheid tot schorsing van den directeur toegekend worden, wanneer het in het bestuur van den directeur groote nalatigheid of kwade trouw meent te ontdekken; zonder deze bevoegdheid toch zullen de commissarissen niet met den noodigen speed, waarvan somtijds het behoud der vennootschap af kan hangen, kunnen handelen, maar tevens moet dan aan de commissarissen de verplichting opgelegd worden om onmiddellijk de algemeene vergadering bijeen te roepen, want in dergelijke buitengewone gevallen dienen de aandeelhouders terstond met den toestand der zaken bekend gemaakt te worden, ook is het noodig om in de afdoening der loopende zaken te voorzien.

Tot de voornaamste rechten der algemeene vergadering

zal steeds wel gerekend worden het recht van benoeming van directeuren en commissarissen, het recht om verantwoording te eischen van directeuren en commissarissen, het recht tot goedkeuring van de balansen en rekeningen. De eenige rechten, die de algemeene vergadering, uit de genoemde, zou kunnen overdragen, zonder hare zelfstandigheid geheel prijs te geven, zijn die van benoeming van directeuren en commissarissen, want het is duidelijk, dat het recht, om van hen verantwoording te vragen, met de daarmede in verband staande bevoegdheid om de balansen en rekeningen goed te keuren, van overgroot gewicht is. Slechts van de bevoegdheid tot benoeming der commissarissen zou 't mogelijk zijn, dat zij aan de directeuren of commissarissen zelve opgedragen werd, indien niet de bezwaren, verbonden aan eene benoeming door de directie of aan coöptatie, zoo groot waren, dat hiervan geen sprake kan zijn; het geval dat de commissarissen bij de acte van oprichting benoemd kunnen worden, staat hier geheel buiten. Al deze bezwaren gelden niet voor de benoeming van directeuren door de commissarissen; van zelf is hier dan ook in vervat de bevoegdheid om de directeuren te ontslaan of hunne bezoldiging te regelen. Bijna altijd echter zal het wenschelijk zijn, dat de aandeelhouders, in eene algemeene vergadering vereenigd, de directeuren benoemen, omdat zij het meest gerechtigd zijn te beslissen, aan wie zij de behartiging van hunne belangen willen toevertrouwen, en meest altijd zullen de aandeelhouders niet genegen zijn dit belangrijke recht af te staan aan de commissarissen. Bij eene vennootschap, waar eene zeer groote mate van technische kennis noodig is, zal het geval zich

kunnen voordoen, vooral wanneer de meerderheid der aandeelhouders uit met den handel of industrie onbekende personen bestaat, dat de algemeene vergadering niet in staat is de bekwaamheid en geschiktheid van den directeur te beoordeelen, en alleen dat deze kennis bij het veel kleinere college der commissarissen, (waartoe in zulk geval met den handel of industrie in 't algemeen bekende personen benoemd kunnen worden), gevonden wordt; in dit geval zal het wenschelijk zijn de benoeming der directeurs aan de commissarissen op te dragen, daar slechts deze dan de geschiktheid van de directeurs kunnen beoordeelen. Blijft de beslissing aan de algemeene vergadering en is het gewoonte, dat de aandeelhouders zich geheel aan de voordracht der commissarissen houden, dan berust toch feitelijk bij deze laatsten de benoeming, terwijl de verantwoordelijkheid voor de benoeming door de algemeene vergadering gedragen wordt. Wordt aan de commissarissen de benoeming opgedragen, dan hebben deze in hunne meerdere verantwoordelijkheid een prikkel te meer voor eene nauwgezette keuze. Bijna altijd zal dus de benoeming der directie door de commissarissen niet wenschelijk zijn, maar voor de enkele gevallen, dat eene dergelijke benoeming nuttig kan wezen, moet de wet geen verbod inhouden, maar eene zoodanige benoeming mogelijk maken. Wanneer de statuten niet uitdrukkelijk de benoeming der directeurs aan de commissarissen opdragen, heeft zij natuurlijk steeds door de algemeene vergadering plaats.

De Nederlandsche wet (art. 44), 't Ontwerp 1871 (art. 21), de Belgische wet, (art. 45), de Fransche (art. 25) en de Zwitsersche wet (art. 644) verbieden de benoeming der directeurs door de commissarissen, terwijl de Duitsche

en Engelsche wetten geheel van dit punt zwijgen. De Belgische wet legt aan de commissarissen met de nog overige directeuren (zij eischt bij de naamlooze vennootschap minstens drie directeuren) de verplichting op, om voorloopig in eene vacature der directie te voorzien, altijd wanneer niet anders in de statuten bepaald is (art. 45). Eene zelfde bepaling bevat de Italiaansche wet, echter met de volgende bijvoeging: dat, wanneer er slechts één directeur geweest is, de algemeene vergadering onmiddellijk bijeen geroepen moet worden; in het andere geval duurt de vacature tot de eerste gewone algemeene vergadering. Is de vacature ontstaan door den dood of fysieke verhindering van den directeur, dan moeten de commissarissen voorloopig in de vacature voorzien (art. 123).

Wanneer door den dood, de afwezigheid, de ongeschiktheid of het bedanken van een directeur eene vacature ontstaan is, zal het in 't belang der vennootschap zijn, dat daar zoo spoedig mogelijk in voorzien worde, hierom zou het wenschelijk zijn, dat de commissarissen voorloopig in de vacatures voorzagen en zoo spoedig mogelijk de algemeene vergadering bijeenriepen, opdat de aandeelhouders beslissen, wien zij het beheer der zaken wenschen toe te vertrouwen, daar zij zelve het best kunnen beoordeelen, hoe zij in een zoodanig geval voorzien willen hebben ¹⁾.

Art. 43 Wetboek van Koophandel bevat eene bepaling omtrent de bevoegdheid der commissarissen. Er wordt

1) Natuurlijk is dit niet van toepassing, indien de commissarissen zelve de directie benoemen.

namelijk bepaald, dat bij overdracht van een aandeel op naam, wanneer het volle bedrag niet gestort is, de oorspronkelijke eigenaar, of diens erven of rechtverkrijgenden, tot de storting van het verschuldigde verbonden blijven, ten ware bestuurders en de *commissarissen*, zoo die bestaan, zich uitdrukkelijk met den nieuwen verkrijger hadden tevredengesteld en eerstgemelde van alle verantwoordelijkheid ontslagen. De aandeelhouders moeten de voorwaarden kunnen stellen, wier vervulling vereischt wordt voor de toetreding in de vennootschap en de vereischten bepalen voor het overdragen der aandeelen, wanneer deze niet volgestort zijn, waarom een voorschrift, zooals in onze wet, mijns inziens niet imperatief in de wet behoort voor te komen, maar geheel aan de statuten moet overgelaten worden.

De bevoegdheden, welke aan de algemeene vergadering toekomen, maar door haar aan de commissarissen afgestaan zijn, kunnen slechts door het college van commissarissen uitgeoefend worden, omdat hier de commissarissen in plaats van de algemeene vergadering handelen en dus geene verschillende beslissingen kunnen nemen. Ook is de bevoegdheid, om in vacatures der directie te voorzien of de leden der directie te benoemen, eene zoo gewichtige, dat hier overeenstemming, althans van de meerderheid der commissarissen, noodig is. Wanneer commissarissen directeuren benoemen, of indien aan hen opgedragen is bovenbedoelde beslissing omtrent de nieuwe aandeelhouders bij aandeelen op naam, waarop het volle bedrag niet gestort is, te nemen, oefenen zij geen medebeheer uit, maar volvoeren zij slechts die verplichtingen, welke door de algemeene vergadering aan hen

afgestaan zijn of door deze onmogelijk zelve kunnen volvoerd worden; commissarissen treden hier als dragers van de bevoegdheden der algemeene vergadering op.

Onze wet bevat in art. 54, alinea 2, de bepaling, dat geen commissaris als gemachtigde bij de stemming in de algemeene vergadering zal mogen optreden; hierdoor heeft de wetgever willen voorkomen, dat commissarissen hun meestal reeds bestaanden invloed zoeken te vermeerderen, door als gemachtigden vele stemmen uit te brengen; zeer terecht is deze beperking in de wet opgenomen, want alle middelen, waardoor aan het bestuur of de commissarissen belet kan worden een overwicht door het uitbrengen van vele stemmen op de algemeene vergadering uit te oefenen, moeten geprezen worden, daar de aandeelhouders zoo vrij mogelijk in hunne beslissing moeten zijn.

Moet de wet bepalingen inhouden voor het geval, dat de commissarissen uit hun midden eene commissie benoemen tot uitvoering van het door hen beslotene, of tot voorlichting? Mijns inziens niet; vooreerst is het eene alleen tot de bemoeienissen der commissarissen en aandeelhouders behorende zaak, hoe de commissarissen onderling hunne werkzaamheden willen verdeelen, en vervolgens zal het bestaan van eene commissie uit de commissarissen niets omtrent hunne rechten en verantwoordelijkheid veranderen; de bevoegdheden, welke uitsluitend aan het college der commissarissen toekomen, zullen natuurlijk niet door eene commissie daaruit uitgevoerd kunnen worden.

In de artt. 58, 59, 60 en 61 der Engelsche wet vinden wij de bevoegdheden der »inspectors" geregeld. Zij hebben

het recht alle boeken en papieren der maatschappij in te zien en de directeuren en andere beambten onder eede te hooren. Indien eenig directeur of beambte weigert boeken of papieren te vertoonen, of op de hem gedane vragen te antwoorden, zal hij eene boete van ten hoogste 5 £ voor elke weigering belooopen. De »inspectors» moeten een rapport uitbrengen aan den Board of Trade omtrent hunne bevindingen; dit rapport moet gedrukt of geschreven worden, naarmate de Board of Trade bevelen zal, en een exemplaar ervan zal gezonden worden aan het kantoor der vennootschap, en een aan die aandeelhouders, welke de benoeming gevraagd hebben, of aan eenigen hunner. Alle kosten, die hierop vallen, moeten gedragen worden door de aandeelhouders, die de benoeming gevraagd hebben, behalve wanneer de Board of Trade beslist, dat zij door de vennootschap zelve voldaan moet worden. Ook kan elke vennootschap onder de Companies-Act van 1862 geregistreerd, besluiten, »inspectors» te benoemen tot het nazien der boeken en rekeningen; deze inspectors hebben dezelfde rechten en plichten, als de door den Board of Trade benoemde: ook dan kunnen de directeuren of beambten, bij weigering van vertooning of mededeeling, met de bovengenoemde boete gestraft worden. Natuurlijk brengen deze »inspectors» geen rapport aan den Board of Trade uit, maar aan die personen en op die wijze, als de algemeene vergadering zal beslissen. Eene copie van het rapport der »inspectors», voorzien van het zegel der vennootschap, zal als volledig bewijs gelden van het gevoelen der »inspectors», wat betreft de zaken in dat rapport vervat.

De Belgische wet regelt in art. 124 de bevoegdheid

der door de handelsrechtbank benoemde inspecteurs; in alinea 3 van dit artikel wordt bepaald, dat bij de rechterlijke beslissing, welke de benoeming bevat, tevens de punten waarover het onderzoek loopen zal, moeten bepaald worden. 't Rapport der inspecteurs moet ter griffie gedeponceerd worden. De Italiaansche wet zegt zeer weinig omtrent de bevoegdheid der inspecteurs, (art. 151); het bevat slechts deze bepaling, dat het verslag binnen den bepaalden termijn ter griffie gedeponceerd moet worden; ook kan de rechter publicatie van het verslag bevelen of dadelijk bijeenroeping der algemeene vergadering; deze beslissingen van den rechter zijn uitvoerbaar, niettegenstaande verzet en appel. De Zwitsersche wet bevat geene bepalingen omtrent de bevoegdheid der aandeelhouders, die tot inspecteeren gerechtigd zijn; slechts deze beperking, ik zou haast zeggen den wensch, dat het geheim der zaken niet noodeloos geopenbaard worde (art. 641).

De bepalingen der Engelsche wet verdienen de voorkeur, omdat zij de grootste bevoegdheid aan de inspecteurs toekennen; de macht om de beambten en directeuren onder eede te hooren, is eene noodzakelijke aanvulling van de bevoegdheid om de boeken en papieren in te zien, want het kan zeer goed gebeuren, dat de inspecteurs door de inzage alleen niet op de hoogte van den toestand der vennootschap kunnen komen. Natuurlijk moeten de inspecteurs een rapport uitbrengen, welk rapport aan de aandeelhouders, die de benoeming der inspecteurs gevraagd hebben, en aan de directie der vennootschap, medegedeeld moet worden, benevens aan de algemeene vergadering; ook moest de rechter of de genoemde

aandeelhouders kunnen bevelen, dat het rapport ter griffie gedeponneerd zal worden en dus voor ieder ter inzage liggen. 't Voorschrift der Belgische wet, dat vooraf de punten, waarover het onderhoud loopen zal, bepaald moeten worden, legt de macht der inspecteurs te veel aan banden; in den loop van het onderzoek kan het noodig blijken, dit verder uit te strekken dan oorspronkelijk het plan was, wil het doel bereikt worden; het vragen van eene uitbreiding van de volmacht zou, wanneer dit niet geweigerd kan worden, eene noodeloze formaliteit zijn, en ware eene weigering mogelijk, dan zou deze het geheele onderzoek nutteloos kunnen maken. Wat de regeling van de bevoegdheden en verplichtingen der door de algemeene vergadering benoemde inspecteurs of controleerende lichamen betreft, deze moet geheel aan de bepalingen der statuten of de besluiten der algemeene vergadering overgelaten worden; in allen gevalle moeten de vennoten die bepalingen daaromtrent kunnen maken, welke zij noodig oordeelen.

Veel doeltreffender dan eene bedreiging met boete tegen den directeur, die inlichtingen aan den inspecteerenden commissaris weigert te geven of de inzage der boeken belet, is de bevoegdheid, aan elken commissaris gegeven, om steeds het college van commissarissen bijeen te roepen, hetwelk dan, wanneer de directeur de noodige inlichtingen weigert of de inzage der boeken belet, diens schorsing kan uitspreken. De mogelijkheid van schorsing van den directeur zal een veel grootere waarborg zijn, dat de inspectie der commissarissen het beoogde doel bereikt, dan eene bedreiging met boete, want een directeur, in wiens belang het is iets voor de commissarissen

te verbergen, zal liever tot boete veroordeeld worden, dan de gevraagde inlichtingen geven. Wanneer commissarissen den directeur geschorst hebben, moeten zij zelve die maatregelen kunnen nemen, welke zij dienstig oordeelen, zoodat eene weigering van den directeur om de gevraagde inlichtingen te geven, wanneer hierop eene schorsing volgt, zelfs den loop van het onderzoek niet zoude kunnen vertragen. Om de genoemde redenen zal het wenschelijk zijn, ook aan de inspecteurs de bevoegdheid toe te kennen het college der commissarissen bijeen te roepen, hetwelk dan de directeuren kan schorsen, wanneer deze het onderzoek der inspecteurs trachten te beletten.

HOOFDSTUK III.

VERANTWOORDELIJKHEID DER COMMISSARISSEN.

Wanneer alle of eenige commissarissen medebestuur hebben, is het duidelijk, dat zij, voor zoover dit medebestuur betreft, verantwoordelijk zijn, evenals de directeuren: zij zijn een deel der directie. Het specifieke karakter der commissarissen is juist gelegen in hun toezicht; de verantwoordelijkheid als commissaris bepaalt zich dus voornamelijk tot de verantwoordelijkheid voor het gehouden toezicht. Verder kan er toe gebracht worden de verantwoordelijkheid voortvloeiende uit de bevoegdheid, om de vennootschap te vertegenwoordigen of uit de uitvoering van die rechten, welke aan de commissarissen door de algemeene vergadering afgestaan zijn.

Wat de verantwoordelijkheid betreft heb ik gemeend slechts de civiele te moeten behandelen, de verplichting tot vergoeding van de geleden nadeelen of de niet verkregen winsten en dus de strafbepalingen, welke o. a. in de Duitse en Belgische wetten bedreigd zijn tegen de nalatige

of ter kwadertrouw zijnde commissarissen heb ik gemeend als tot het publiek recht behorende, achterwege te moeten laten.

De civiele verantwoordelijkheid der commissarissen bepaalt zich tot de vergoeding van de geleden schade, de gemaakte kosten en de niet genotene winsten of interessen. Wij moeten in dit hoofdstuk nagaan, in welke gevallen en in welke mate de toepassing van die verantwoordelijkheid kan geeischt worden.

Vooreerst dan is het duidelijk, dat de commissarissen als lasthebbers van de algemeene vergadering tegenover haar verantwoordelijk zijn. De Belgische wet bepaalt, dat de verantwoordelijkheid der commissarissen geregeld wordt door de voorschriften van het mandaat (art. 55), Ditzelfde wordt bepaald door de Fransche wet voor de commissarissen bij de naamlooze vennootschap (art. 45). Uitgebreider wordt gesproken over de verantwoordelijkheid van het »conseil de surveillance" (de commissarissen) bij de commenditaire vennootschap op aandeelen: wanneer de voor de oprichting van eene dergelijke vennootschap voorgeschrevene wettelijke bepalingen niet opgevolgd zijn, zijn de commissarissen en directeuren verantwoordelijk voor de nadeelen, die derden mochten lijden uit de nietigverklaring der oprichting, die door hunne schuld heeft plaats gehad; verder is elk commissaris verantwoordelijk volgens de regels van het mandaat (artt. 8 en 9.) Evenzoo laat de Italiaansche wet de verantwoordelijkheid der commissarissen beheerschen door de voorschriften van het mandaat (art. 183). De Zwitsersche wet stelt de commissarissen solidair verantwoordelijk tegenover de vennootschap voor de nadeelen, die mochten voortvloeien uit de schending of niet-opvolging van hunne verplichtingen

(art. 673). De Duitſche wet verplicht in art. 204 de leden van den Aufſichtsrath ſolidair tot vergoeding wanneer met hun weten en zonder hun verzet ſtortingen aan de aandeelhouders terugbetaald, of dividenden uitgedeeld zijn, zonder dat er winſt behaald is of de geleden verliezen aangezuiverd zijn, of wanneer het maatschappelijk kapitaal verdeeld is, of gedeelten der op de aandelen geſtorte gelden zijn terugbetaald, zonder dat de wettelijke voorschriften opgevolgd zijn. Dit is van toepaſſing zoowel bij de naamlooze als bij de commenditaire vennootſchap op aandelen. Bij de naamlooze vennootſchap is er nog bijgevoegd, dat de commiſſarissen ſolidair verantwoordelijk zijn, wanneer de maatschappij hare eigene aandelen ingekocht heeft; dit laaſte is slechts veroorloofd, wanneer zij onmiddellijk geamortiseerd worden, en onder voorwaarde, dat het bij de acte van oprichting toegestaan is, of bij een beſluit der algemeene vergadering, voorafgaande aan de uitgifte dier aandelen.

De verantwoordelijkheid tegenover de vennootſchap beſtaat in verantwoordelijkheid tegenover de algemeene vergadering. De verantwoordelijkheid der commiſſarissen moet zijn eene hoofdelijke, waarom ook elk commiſſaris het recht moet hebben zijne medewerking te weigeren aan die beſluiten der andere of van het college der commiſſarissen, welke zijne goedkeuring niet wegdragen; immers, wanneer collectieve verantwoordelijkheid aangenomen wordt, moet ſteeds nagegaan worden, of een der commiſſarissen zich tegen de handelingen en voorſtellen der anderen verzet heeft en in welke mate, want nooit kan een commiſſaris tot ſchadevergoeding veroordeeld worden, wanneer, ware zijn advies opgevolgd, geene ſchade zoude geleden zijn.

Daar de commissarissen als lasthebbers van de aandeelhouders kunnen aangemerkt worden, moet hunne verantwoordelijkheid geregeld worden door de voorschriften van het mandaat, doch slechts in het algemeen; de mate van verantwoordelijkheid moet in het bijzonder beoordeeld worden volgens den aard van den werkkring van de commissarissen, evenals ook de gevallen waarin de verantwoordelijkheid van toepassing kan zijn. In het algemeen moeten de commissarissen verantwoordelijk zijn voor de schade, die de vennootschap mocht lijden door het niet behoorlijk vervullen van de hun opgelegde verplichtingen. Daar het de plicht der commissarissen is te waken voor de naleving der wettelijke bepalingen, zoo moeten zij verantwoordelijk zijn wanneer met hun weten en zonder hun verzet, de directie handelingen, in strijd met de wet pleegt, zooals de Duitsche en Fransche wetten bepalen.

Moet, wanneer de commissarissen niet aan hunne verplichtingen voldaan hebben, elk aandeelhouder eene actie kunnen instellen? De Belgische wet geeft slechts aan de aandeelhouders individueel eene actie tegen de commissarissen (artt. 66 en 127): wanneer niet alle aandeelhouders op de algemeene vergadering tegenwoordig geweest zijn, en op die vergadering daden der commissarissen *goedgekeurd* zijn, welke niet volgens de wet, de oprichtings-akte, de statuten of de besluiten eener vroegere algemeene vergadering tot de werkzaamheden der commissarissen behooren, en de behandeling van dit punt bij de oproeping tot de algemeene vergadering niet bekend gemaakt is. De Fransche wet geeft dit recht altijd aan de aandeelhouders individueel; ook kunnen eenige aandeelhouders vertegenwoordigende min-

stems één twintigste van het maatschappelijk kapitaal, in hunnen naam personen machtigen, om eene actie tegen de commissarissen in te stellen (art. 17). De Zwitsersche wet stelt in art. 674 de commissarissen soliditair verantwoordelijk tegenover elk der aandeelhouders voor het nadeel, dat voortgekomen mocht zijn uit de vrijwillige niet-opvolging van hunne verplichting. De Duitsche wet stelt als regel, dat de procedure namens de vennootschap tegen de commissarissen gevoerd wordt door gemachtigden in de algemeene vergadering benoemd, doch dat ieder aandeelhouder als intervenient in dat proces kan optreden. (artt. 195, 226).

De bepaling der Belgische wet is naar mijne meening het meest navolgenswaard: moet slechts dan aan de aandeelhouders eene actie tegen de commissarissen toekomen, wanneer niet alle aandeelhouders op de algemeene vergadering tegenwoordig geweest zijn, en de algemeene vergadering handelingen der commissarissen *goedgekeurd* heeft, welke niet volgens de wet, de oprichtings-akte, de statuten of de besluiten eener vorige algemeene vergadering tot de gewone werkzaamheden der commissarissen behooren, en de behandeling van genoemde daden der commissarissen niet bij de oproeping tot de algemeene vergadering aangekondigd is. De vennootschap, dat is, de algemeene vergadering der aandeelhouders, roept de commissarissen ter verantwoording; de actie der aandeelhouders individueel behoort eene uitzondering te zijn; in het genoemde geval mag de algemeene vergadering niet namens de aandeelhouders beslissen, omdat een aandeelhouder, die de genoemde handelingen der commissarissen afkeurenswaardig vindt, niet in de gelegenheid geweest is zijne

redenen van afkeuring aan de vergadering mededeelen. Of het hier behandelde geval zich voor zal doen, is niet vooruit te bepalen, waarom aan de aandeelhouders nooit dit recht vóór de bijeenkomst der algemeene vergadering zal toegekend kunnen worden. De commissarissen zijn de lasthebbers der aandeelhouders, de wil der meerderheid bindt de minderheid, zoodat, wanneer de algemeene vergadering haar oordeel gezegd heeft over die punten, waarover zij bevoegd was te oordeelen, elk aandeelhouder zich aan den wil der meerderheid moet onderwerpen. Wanneer commissarissen zich aan kwade trouw of zeer groote nalatigheid schuldig gemaakt hebben, is het wenschelijk, dat aandeelhouders individueel eene actie tegen de commissarissen kunnen instellen, opdat de mogelijkheid niet besta, dat commissarissen voor hunne kwade trouw niet ter verantwoording geroepen worden.

Derden, schuldeischers moeten, slechts in één geval eene actie tegen de commissarissen kunnen instellen, nl. wanneer de commissarissen hunne bevoegdheid zijn te buitengegaan; in alle andere gevallen hebben zij in naam der vennootschap gehandeld, en is dus deze, niet zij, aan derden verbonden; gaan zij hunne bevoegdheid te buiten, dan verbinden zij zich zelve. Volgens het Fransche recht hebben derden eene actie tegen de commissarissen der commenditaire vennootschap op aandeelen, wanneer door hunne schuld de wettelijke voorschriften voor de oprichting vereischt, niet opgevolgd zijn. Dat derden steeds eene actie hebben tegen de commissarissen der naamlooze vennootschap, wordt beweerd door Paul Pont ¹⁾, maar

1) Paul Pont vervolg op Macadé, deel II, bl. 632.

terecht door Bédarride ontkend; de verhouding tusschen de commissarissen en de vennootschap is eene innerlijke, derden hebben daarmede niet te maken; zij hebben met de vennootschap, niet met de commissarissen gehandeld, altijd indien dat deze hunne bevoegdheid niet te buitengegaan zijn. De Zwitsersche wet bevat de bepaling, dat de commissarissen tegenover de schuldeischers der vennootschap verantwoordelijk zijn voor de nadeelen voortvloeiende uit de niet behoorlijke vervulling hunner verplichtingen of het overschrijden hunner volmacht (art. 673). De eerste bepaling is, mijns inziens, onjuist, want commissarissen zullen toch niet, door b. v. het niet goed houden van toezicht, aan derden kunnen verbonden worden.

Door de goedkeuring der balans déchargeert de algemeene vergadering niet alleen de directeuren, maar ook de commissarissen; zij is de goedkeuring van hunnen geheelen werkkring. Maar eene uitdrukkelijke verklaring der algemeene vergadering, dat de goedkeuring van de balans de commissarissen niet déchargeert, moet mogelijk zijn; steeds moeten de aandeelhouders het recht hebben te verklaren, of het gehouden toezicht of beheer hunne goedkeuring wegdraagt, of niet, want het geval kan zich voordoen, dat de balans geheel den toestand der vennootschap uitdrukt en commissarissen zeer nalatig in het vervullen van hunne verplichtingen geweest zijn. Het spreekt echter van zelf, dat de goedkeuring der balans de commissarissen niet déchargeert, wanneer de balans niet geheel naar waarheid den toestand der vennootschap teruggeeft, en zij toch door de commissarissen goedgekeurd is, omdat zij dan niet de uitdrukking is van het gevoerde beheer en het gehouden toezicht. Evenmin kan natuurlijk de dé-

charge der algemeene vergadering beslissend zijn voor die gevallen, waarin aan de aandeelhouders individueel eene rechtsvordering tegen de commissarissen toekomt. De Belgische wet bepaalt in art. 64, dat de goedkeuring der balans door de algemeene vergadering de commissarissen déchargeert, behoudens het geval, dat de algemeene vergadering iets anders beslist, de balans niet geheel met de waarheid overeenkomt, of elk aandeelhouder individueel eene actie heeft.

Wanneer de algemeene vergadering eene rechtsvordering tegen de commissarissen wil instellen, zal zij daartoe gemachtigden moeten benoemen, omdat in zulk een geval de belangen der directeuren en commissarissen meestal te veel dezelfde zullen zijn.

De bepaling, voorgesteld door Herman Löwenfeld ¹⁾, dat de commissaris, die zonder geldige redenen in den loop van het boekjaar aftreedt, voor het geheele jaar verantwoordelijk blijft, is, naar mijne meening, ten hoogste afkeurenswaardig, want het is zeer onrechtvaardig een commissaris verantwoordelijk te stellen voor verzuimen, begaan, na zijne aftreding, door een anderen commissaris, terwijl eerstgemelde niets heeft kunnen doen om het gepleegde verzuim te voorkomen. De voorgestelde bepaling zou ook nooit van toepassing kunnen zijn, wanneer de commissaris om geldige redenen aftrad, en dus de toepassing daarvan geheel van het welgevallen der algemeene vergadering afhangen, omdat geldige redenen moeielijk vooruit te bepalen zijn en veel van persoonlijke opvatting afhangen. Iets anders is het den

1) Bladz. 279 van zijn bovengenoemd werk.

afredenden commissaris te verplichten om van zijn voor-
nemen aan de andere commissarissen en commissarissen-
plaatsvervangers kennis te geven, door hem verantwoor-
delijk te stellen voor de nadeelen, die uit het niet vol-
doen hieraan mochten voortvloeien.

Zeer juist is eene bepaling der Zwitsersche wet (art. 674), dat de commissarissen eene rechtsvordering tegen de directeuren kunnen instellen, zelfs tegen een besluit der algemeene vergadering in, wanneer zij meenen, dat door de directie bedrog is gepleegd of het voor de commissarissen zelve met het oog op hunne verantwoordelijkheid, wenschelijk is. Eene zelfde bepaling bevat de Duitse wet (art. 194 alinea 3, art. 226). Door deze bevoegdheid aan de commissarissen te weigeren, kunnen zij geheel ten onrechte, voor de handelingen der directie verantwoordelijk gesteld worden.

Wanneer derden meenen, dat zij door eene onrechtmatige dividend-uitdeeling benadeeld zijn, kunnen zij van de vennootschap schadevergoeding eischen, en kan deze dan tegen de commissarissen eene actie instellen, indien het aan hunne nalatigheid of kwade trouw te wijten is, dat de uitdeeling heeft plaats gehad en de wet de dividend-uitdeeling aan bepaalde voorwaarden verbonden heeft, zoodat de commissarissen hunne verplichting om toezicht houden op de naleving van de bepalingen der wet, niet nagekomen zijn.

Wanneer aan commissarissen opgedragen is de directeuren te benoemen of hun salaris vast te stellen, dan kunnen zij slechts tot schadevergoeding verplicht zijn, wanneer zij iemand tot directeur benoemd hebben, van wien het bekend was of bekend moest zijn, dat hij

voor de betrekking van directeur ongeschikt was, omdat het dan duidelijk is, dat de commissarissen niet met de zorg, welke van hen geëischt kan worden, de belangen der vennootschap behartigd hebben. Evenzeer zullen de commissarissen tot schadevergoeding verplicht zijn, wanneer zij het salaris van den directeur bovenmate hoog vastgesteld hebben, omdat zij dan niet genoeg het belang der vennootschap in het oog gehouden hebben. Ook zullen zij verantwoordelijk gesteld moeten worden voor het ontslag of de schorsing van den directeur, wanneer dit niet zonder gegronde redenen plaats heeft gehad; deze verantwoordelijkheid zal bestaan in het vergoeden der nadeelen, niet alleen door de vennootschap, maar ook door den directeur geleden; want alle waarborgen moeten gegeven worden, dat van deze bevoegdheid niet lichtvaardig gebruik gemaakt zal worden; ook moet de mogelijkheid van herstel en vergoeding blijven, wanneer de directeur onrechtvaardiglijk door de commissarissen benadeeld of de vennootschap van eenen bekwamen directeur beroofd is.

In het algemeen zullen de commissarissen voor alle verplichtingen, hun door de wet, de oprichtings-akte, de statuten of de besluiten der algemeene vergadering opgelegd, verantwoordelijk zijn als lasthebbers der algemeene vergadering; evenzeer is dit van toepassing op alle andere tot controle of inspectie, door de algemeene vergadering benoemde, personen of colleges. In de mate van verantwoordelijkheid der commissarissen is een groot verschil met die der directie; bij de laatste toch kunnen de aandeelhouders eischen alle zorg, die de directeuren voor hunne eigene zaken zouden gehad hebben en de zorg en

toewijding, welke voor die onderneming, als de vennootschap is, vereischt wordt; van den directeur toch wordt verlangd, dat hij al zijne zorg en moeite aan de behartiging van de belangen der vennootschap besteedt, van de commissarissen kan dit niet gevorderd worden, daar deze meestal nog eene andere betrekking hebben en de werkzaamheden als commissarissen voor hen den tweeden rang innemen. Hierop moet eene uitzondering gemaakt worden voor het geval, dat aan een commissaris een bepaalde tak van controle of medebestuur opgedragen is en hij daarvoor afzonderlijk gesalarieerd wordt, of wel alle commissarissen gesalarieerd worden of een groot aandeel in de winst genieten, hetwelk met vrij groote zekerheid ieder jaar terugverwacht kan worden. De vraag of de commissarissen tot vergoeding verplicht zijn, zal niet vooraf beslist kunnen worden, want hierop zal natuurlijk invloed hebben, of de commissarissen salaris genieten of niet, en de grootte van dit salaris, of zij een tantième in de winst genieten en de grootte van dit tantième, en ook of dit ieder jaar met vrij groote zekerheid verwacht kan worden. In het algemeen staat de verantwoordelijkheid tusschen aan de eene zijde eene aansprakelijkheid als die van de directie, voor alle verzuim alzoo, en aan de andere zijde eene aansprakelijkheid slechts voor kwade trouw of grove nalatigheid; de afstand waarop het te beoordeelen geval van de beide uiterste termen staat, zal bepaald worden door de grootte van het salaris en het tantième in de winst, en de mate van waarschijnlijkheid, dat dit ieder jaar zal genoten worden. Dus bij eene goede bezoldiging dezelfde mate van aansprakelijkheid als voor den directeur, bij geene bezoldiging verantwoordelijkheid voor grove nalatigheid

of kwade trouw. Eene belangrijke vraag bij de verantwoordelijkheid is: wat moet vergoed worden? Moeten de commissarissen vergoeden de door hunne nalatigheid geleden schade of alleen teruggeven het als *commissaris* genotene. Wanneer de commissarissen zich aan eenige kwade trouw of grove nalatigheid schuldig gemaakt hebben, zullen zij tot de vergoeding van alle geledene nadeelen veroordeeld kunnen worden, en ook tot teruggave van het als commissaris genotene, of alleen tot teruggave van hetgeen zij als *commissaris* ontvangen hebben. Dit zal door dezelfde omstandigheden, welke de gevallen, waarin de commissarissen tot teruggave of vergoeding verplicht zijn, bepaald moeten worden; als regel zal moeten gelden, dat slechts het als commissaris genotene teruggeëischt kan worden, omdat in zoodanig geval de commissarissen hunne verplichting niet voldaan hebben, dus niet als commissarissen op belooning aanpraak kunnen maken. Alleen bij nalatigheid, die met het oog op hunne bezoldiging en hunnen werkkring groot kan genoemd worden, zal vergoeding der geledene schade kunnen geeischt worden, en steeds in het geval van kwade trouw. Dit punt zal ook in elk geval afzonderlijk moeten beoordeeld worden.

Daar elk commissaris persoonlijk en solidair aansprakelijk moet zijn voor zijne nalatigheid of schuld, zal hij tot de vergoeding der geheele daardoor geleden schade kunnen veroordeeld worden; de commissaris die betaald heeft, bevrijdt natuurlijk den anderen, behoudens zijn recht om van zijne mede-commissarissen vergoeding te eischen voor hun aandeel. Ook spreekt het van zelf, dat ieder commissaris slechts tot teruggave van hetgeen hij persoonlijk

als commissaris ontvangen heeft, veroordeeld kan worden; zoodat in dit geval niet de vermogende voor den onvermogenen commissaris verantwoordelijk zal kunnen gesteld worden.

Wat de verantwoordelijkheid der inspecteurs betreft, die door den rechter benoemd zijn op verzoek van aandeelhouders, deze moeten als indirecte lasthebbers van de vennootschap beschouwd worden, zoodat op hen de regels van lastgeving, betreffende de verantwoordelijkheid, toepasselijk moeten zijn, waarbij in het oog gehouden moet worden de uitgebreidheid van hunne taak en de grootte van hunne bezoldiging. Is het wenschelijk, dat de vennootschap een recht van terughouding hebbe op de aan de commissarissen verschuldigde gelden, wanneer deze tot schadevergoeding of teruggave verplicht zijn en bv. in staat van faillissement verkeerden? Mijns inziens, ja. Deze gelden zijn slechts aan de commissarissen verschuldigd onder de stilzwijgende voorwaarde, dat zij aan hunne verplichtingen voldaan hebben: is dit niet het geval, dan ontbreekt de reden van het verschuldigd zijn, zoodat een vorderingsrecht der commissarissen of hunne rechtverkrijgenden geheel ongegrond zou zijn.

Moet ten voordeele der commissarissen eene kortere verjaring aangenomen worden, of moeten de gewone termijnen gelden? Na verloop bv. van 10 jaar zal het voor de algemeene vergadering moeielijk zijn de gepleegde verzuimen te bewijzen, maar nog veel moeielijker zal het voor de commissarissen zijn om hunne onschuld aan te toonen; hunne exceptiën zullen, omdat de vennootschap steeds voortgaat en er andere commissarissen benoemd kunnen zijn, of omdat zich belangrijke omstandigheden voorgedaan

hebben, na verloop van eenigen tijd moeielijk aan te voeren zijn; om deze reden komt het mij voor, dat de bepalingen der Belgische wet, dat alle actiën tegen de commissarissen, als zoodanig na vijf jaren verjaren (art. 121), navolgenswaardig is; verder bepaalt deze wet, dat de actie der aandeelhouders individueel reeds met één jaar na de aanneming der balans door de algemeene vergadering verjaart is. Wanneer commissarissen geheel ter goeder trouw gehandeld hebben, moeten zij na eenigen tijd niet met rechtsvorderingen, aangaande hun toezicht of beheer, lastig gevallen kunnen worden, zoodat een korte verjaringstermijn van bv. vijf jaar, wenschelijk is, omdat na zoodanigen tijd de bewijzen van schuld of onschuld moeielijk aangebracht kunnen worden, en vooral de mate van nalatigheid zeer moeielijk beoordeeld kan worden. Elk commissaris zal steeds zeer goed kunnen weten, of hij zich aan eenige kwade trouw of overschrijding zijner volmacht heeft schuldig gemaakt of niet. Dit is niet het geval met nalatigheid, zoodat de redenen, die in dit geval een korteren verjaringstermijn dan de gewone wenschelijk maken, niet bestaan waar het kwade trouw of overschrijding der volmacht geldt. Insgelijks moet voor de actie der aandeelhouders individueel de gewone verjaringstermijn gelden, daar de gevallen, waarin deze actie ingesteld zou mogen worden, eene min of meer onrechtmatige daad veronderstellen.

BIJLAGE.

25 & 26 Vict. c. 89.

An Act for the Incorporation Regulation, and Winding-up of Trading Companies and other Associations (7 August, 1862).

Art. 1. This Act may be cited for all purposes as »The Companies-Act, 1862.»

Art. 56. The board of trade may appoint one or more competent inspectors to examine into the affairs of any company under this Act, and to report thereon, in such manner as the board may direct, upon the applications following, (that is to say).

(1). In the case of a banking company that has a capital divided into shares, upon the application of members holding not less than one third part of the whole shares of the company for the time being issued.

(2). In the case of any other company that has a capital divided into shares upon the application of members holding not less than one fifth part of the whole shares of the company for the time being issued.

(3) In the case of any company not having a capital divided into shares, upon the application of members being in number not less than one fifth of the whole number of persons for the time being intered on the register of the company as members.

Art. 57. The application shall be supported by such evidence as the board of trade may require for the purpose of showing that the applicants have good reason for requiring such investigation to be made, and that they are not actuated by malicious motives in instituting the same, the board of trade may also require the applicants to give security for payment of the costs of the inquiry before appointing any inspector or inspectors.

Art. 58. It shall be the duty of all officers and agents of the company to produce to the examination of the inspectors all books and documents in their custody or power: any inspector may examine upon oath the officers and agents of the company in relation to its business, and may administer such oath accordingly: if any officer or agent refuses to produce any book or document hereby directed to be produced, or to answer any question relating to the affairs of the company, he shall incur a penalty not exceeding five pounds in respect of each offence.

Art. 59. Upon the conclusion of the examination the inspectors shall report their opinion to the board of trade, such report shall be written or printed, as the board of trade directs; a copy shall be forwarded by the board of trade to the registered office of the company, and a further copy shall, at the request of the members upon whose application the inspection was made be delivered to them or to any one or more of them: all expenses

of and incidental to any such examination as afore said shall be defrayed by the members upon whose applications the inspectors were appointed, unless the board of trade shall direct the same to be paid out of the assets of the company, which it is hereby authorised to do.

Art. 60. Any company under this Act may by special resolution appoint inspectors for the purpose of examining into the affairs of the company: the inspectors so appointed shall have the same powers and perform the same duties as inspectors appointed by the board of trade with this exception, that instead of making their report to the board of trade, they shall make the same in such manner and to such persons as the company in general meeting directs; and the officers and agents of the company shall incur the same penalties, in case of any refusal to produce any book or document hereby required to be produced to such inspectors, or to answer any question, as they would have incurred if such inspector had been appointed by the board of trade.

Art. 61. A copy of the report of any inspectors appointed under this Act, authenticated by the seal of the company into whose affairs they have made inspection shall be admissible in any legal proceeding as evidence of the opinion of the inspectors in relation to any matter contained in such report.

FIRST SCHEDULE.

TABLE A.

Regulations for Management of a Company
limited by Shares.

Audit.

Once at the least in every year the accounts of the company shall be examined, and the correctness of the balance sheet ascertained by one or more auditor or auditors.

The first auditors shall be appointed by the directors. Subsequent auditors shall be appointed by the company in general meeting. If one auditor is only appointed, all the provisions herein contained relating to auditors shall apply to him.

The auditors may be members of the company; but no person is eligible as an auditor who is interested otherwise than as a member in any transaction of the company; and no director or other officer of the company is eligible during his continuance in office.

The election of auditors shall be made by the company at their ordinary meeting in each year.

The remuneration of the first auditors shall be fixed by the directors; that of subsequent auditors shall be fixed by the company in general meeting.

Any auditor shall be re eligible on his quitting office. If any casual vacancy occurs in the office of any auditor appointed by the company, the director shall forthwith call an extraordinary general meeting for the purpose of supplying the same.

If no election of auditors is made in manner aforesaid the board of trade may, on the application of not less than five members of the company, appoint an auditor for the current year, and fix the remuneration to be paid to him by the company for his services.

Every auditor shall be supplied with a copy of the balance sheet, and it shall be his duty to examine the same, with the accounts and vouchers relating thereto.

Every auditor shall have a list delivered to him of all books kept by the company, and shall at all reasonable times have access to the books and accounts of the company: he may at the expense of the company, employ accountants or other persons to assist him in investigating such accounts, and he may in relation to such accounts examine the directors or any other officer of the company.

The auditors shall make a report to the members upon the balance sheet and accounts, and in every such report they shall state whether, in their opinion, the balance sheet is a full and fair balance sheet, containing the particulars required by these regulations, and properly drawn up so as to exhibit a true and correct view of the state of the company's affairs, and in case they have called for explanations or information from the directors, whether such explanations or information have been given by the directors and whether they have been satisfactory, and such report shall be read, together with the report of the directors, at the ordinary meeting.

STELLINGEN.

I.

Beperking door de wet van het getal der commissarissen bij de naamlooze maatschappijen is af te keuren.

II.

De wet moet vrijlaten dat de commissarissen den directeur benoemen.

III.

Aan de commissarissen moet door de wet de verplichting opgelegd worden, meermalen de boeken en de kas te inspecteeren.

IV.

Ten onrechte beweert Mr. Kist, dat de onderteekening van den inlader voor de geldigheid van het cognoscement tegenover derden niet noodzakelijk is.

V.

Den schipper mag op zijn loon geen geld op bodemerij geschoten worden.

VI.

Bij de acceptatie ter eere heeft hij die accepteeren wil ter eere van hem voor wiens rekening getrokken is, de voorkeur boven den acceptant ter eere van den trekker.

VII.

Onder de kosten van aanbouw van een schip behooren ook die der levering van zeilen, takelaadje, enz., voor de eerste uitrusting van het schip.

VIII.

Bij de berekening van de in art. 717 Wetboek van Koophandel genoemde reparatie-kosten, moeten ook in aanmerking komen de kosten van het boven water brengen van het gezonken schip.

IX.

Erfdienstbaarheden kunnen gevestigd worden op erven, die in *uso publico* zijn.

X.

De eigenaar van den grond is eigenaar van den opstal.

XI.

Het vonnis, waarbij de scheiding van goederen toegevozen is, werkt tegenover derden eerst van den dag der uitspraak af.

XII.

Bij den eisch tot scheiding van tafel en bed is de rechter niet bevoegd de scheiding te weigeren, op grond dat de door partijen aangevoerde redenen niet voldoende zijn.

XIII.

De compensatie werkt slechts ope *exceptionis* niet *ipso jure*.

XIV.

De *actio Pauliana* is eene *actio in personam*.

XV.

De specificant ter kwader trouw wordt geen eigenaar van de door hem gespecificeerde zaak, ook wanneer die niet meer tot hare vorige gedaante kan teruggebracht worden.

XVI.

Eene rechtsvordering ontstaat als een bepaald persoon tot den rechthebbende in zoodanige betrekking geplaatst is, dat de instelling van de rechtsvordering tegen hem rechtens mogelijk is.

XVII.

De rechter spreekt de veroordeeling in de kosten ambtshalve uit.

XVIII.

Tegen den gedaagde kan geen verstek verleend worden, wanneer de procureur-stelling heeft plaats gehad op den dag van de terechtzitting, maar vóór de opening der audientie.

XIX.

De officier van justitie heeft geen recht van verzet, wanneer de rechtbank weigert de bekrachting eener door hem, ingeval van ontdekking op heeterdaad, bevolene voorloopige aanhouding.

XX.

De rechter-commissaris heeft het recht niet aan een kantonrechter uit een ander arrondissement, het hooren van getuigen op te dragen.

XXI.

De onderscheiding, in artt. 274 en 278 van het nieuwe Strafwetboek gemaakt, is overbodig.

XXII.

Terecht is in art. 37 van het nieuwe Strafwetboek aan den rechter de bevoegdheid verleent, om, wanneer hij op grond van krankzinnigheid de niet-toerekenbaarheid van den beklaagde uitspreekt, diens opsluiting in een krankzinnigengesticht te bevelen.

XXIII.

Terecht is in het nieuwe Strafwetboek het uitdagen tot een tweegevecht, het aanzetten tot uitdagen en het overbrengen van de uitdaging, wanneer daarop een tweegevecht gevolgd is, en het beleedigen wegens het niet aannemen van de uitdaging strafbaar gesteld.

XXIV.

Art. 70 Grondw. behoort als in strijd met art. 74 Grondw. te vervallen.

XXV.

Periodieke aftreding van de geheele kamers is aan te bevelen.

STELLINGEN.

STELLINGEN,

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD

VAN

DOCTOR IN DE STAATSWETENSCHAP,

AAN DE

RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT,

NA MACHTIGING VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS

D^R. S. T A L M A,

Hoogleeraar in de Faculteit der Geneeskunde,

VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAAT DER UNIVERSITEIT,

EN

OP VOORDRACHT DER RECHTSGELEERDE FACULTEIT,

TE VERDEDIGEN

op Woensdag, den 14ⁿ Juni 1882, des namiddags ten 3 uren,

DOOR

ADRIAAN CROOCKEWIT,

Geboren te Amsterdam.

STILLBORN

DOCTOR IN MEDICINE

PHYSICIAN

W. H. T. H. A.

RECEIVED

STELLINGEN.

I.

Een staat moet het recht hebben de uitlevering te vragen van den vreemdeling, die op zijn gebied een misdrijf begaan heeft.

II.

Wanneer de krijgsgevangenen niet gedurende den oorlog zijn vrijgelaten, is voor hunne invrijheidsstelling geene afzonderlijke bepaling onder de vredesvoorwaarden noodig, maar volgt hunne invrijheidstelling van zelf uit het sluiten van den vrede.

III.

Een leger, dat het land van den vijand bezet houdt, mag levensmiddelen eischen en schattingen opleggen en van zijnen eisch door militair geweld de nakoming verzekeren.

IV.

Noodig is de regeling door de wet van de staatsrechterlijke verhouding van die ambtenaren, welke tot lid der Staten-Generaal gekozen worden.

V.

Wegens de overmacht van Amsterdam is eene splitsing der provincie Noord-Holland wenschelijk.

VI.

De Tweede Kamer eene nominatie voor eene in den Hoogen Raad voorgevallene vacature den Koning aanbiedende, treedt op het gebied der uitvoerende macht.

VII.

Ten onrechte is aan de Eerste Kamer het recht van enquête, maar terecht is haar het recht van amendement onthouden.

VIII.

Art. 153 Gr. W. ziet niet op de schending van huisvrede door particulieren.

IX.

Terecht is als beginsel in de wijziging van 1870 van de armenwet van 1854 de bepaling opgenomen, dat de ondersteuning gegeven wordt door die gemeente, waar de arme zich bevindt.

X.

Wenschelijk is eene bepaling in de gemeentewet, die de verdeeling van gemeenten, welke uit verschillende dorpen bestaan, in kiesdistricten voor de verkiezing van leden van den gemeenteraad voorschrijft.

XI.

Noodig is eene aanvulling van art. 17 der gemeentewet, dat iemand die tot lid van den gemeenteraad benoemd is en die benoeming heeft aangenomen, binnen eenen bepaalden tijd zijne geloofsbrieven moet overleggen, op straffe van te worden beschouwd als de benoeming niet aannemende.

XII.

Het is wenschelijk, dat de gemeentewet eene bepaling inhoudt, welke aan de gemeente verbiedt eenig gedeelte van hetgeen zij jure publico bezit, aan het gebruik te onttrekken en aan eenige particuliere vereeniging tijdelijk af te staan, tenzij de toegang tot of het gericht op het afgestane gedeelte van eene zijde of voor een korten tijd voor niets aan het publiek toegestaan zij.

XIII.

De commissaris van politie moest door de gemeenteraad benoemd worden.

XIV.

Terecht wordt een gedeelte der koloniale staten van Suriname door den gouverneur benoemd.

XV.

De verplichte levering van koffie op Java, hoewel in principe af te keuren, is, als hoofdbelasting, eene der beste wijzen van belastingheffing van den inlander.

XVI.

Concordaten behooren niet tot het volkenrecht en zijn als in strijd met de souvereiniteit der staten af te keuren.

XVII.

In tropische en sub-tropische landen is de absolute regeeringsvorm de eenig mogelijke.

XVIII.

Voor het bestaan van eene democratische regeeringsvorm, is eene groote mate van decentralisatie noodzakelijk.

XIX.

Bij alle onderzoek naar den oorsprong van den staat moet niet het alleenstaand individu, maar de familie de grondslag zijn.

XX.

Zonder staatkundige vrijheid is eene algemeene welvaart niet mogelijk.

XXI.

In de oudheid verstond men onder vrijheid meer deelneming aan dan onafhankelijkheid van het staatsgezag.

XXII.

Waarde is de verhouding tusschen de zaken in het verkeer en wordt bepaald door vraag en aanbod.

XXIII.

De reproductie-kosten hebben alleen invloed op de waardeschatting van vragers en aanbieders, hun invloed is slechts indirect op de bepaling der waarde.

XXIV.

De belangen van den ondernemer en den werkman kunnen op den duur niet met elkander in strijd zijn.

XXV.

Loon op stukwerk verdient, waar de aard van het werk het toelaat, de voorkeur boven vast dagloon.

XXVI.

Een goed participatie-stelsel is zoowel voor den ondernemer als voor de werklieden voordeelig.

XXVII.

Industrieële ondernemingen, welke uit hunnen aard in een monopolie overgaan, moeten of onder zeer streng staatstoezicht staan, of van staatswege ondernomen worden.

XXVIII.

Het is wenschelijk, dat wanneer gasfabrieken van gemeentewege geëxploiteerd worden, in den prijs van het gas tevens eene kleine belasting geheven wordt.

XXIX.

Leerplicht is in Nederland niet aan te bevelen.

XXX.

Weldadigheid zonder controle vermeerderd de armoede.

XXXI.

Armoede kan op den duur slechts bestreden worden door een toenemend deelnemen in een pensioenfonds voor werklieden, ziekenbussen enz., en door het zooveel mogelijk weigeren van onderstand, wanneer door eene vroegere deelneming de armoede had kunnen voorkomen worden.

XXXII.

Voor armenverzorging is het Elberfeldsche stelsel, als het meest doeltreffende, aan te bevelen.

—

XXXIII.

Staatsleeningen hebben krachtig tot de ontwikkeling van de burgerij medegewerkt door een tegenwicht tegen het grondbezit te verschaffen.

XXXIV.

De meest afkeuringswaardige vorm van staatsleeningen is de uitgifte van papierengeld.

XXXV.

In eene weinig beschaafde maatschappij is communaal landbezit voor het behoud van plaatselijke autonomie noodzakelijk.

XXXVI.

Hoewel in de meeste gevallen staatsmonopoliën, waar geen natuurlijk monopolie bestaat, af te keuren zijn, kunnen zij echter in een weinig beschaafde maatschappij zeer nuttig werken.

XXXVII.

De afschaffing van de tollén op de groote wegen is wenschelijk en als aequivalent worde gekozen eene belasting op de paarden.

XXXVIII.

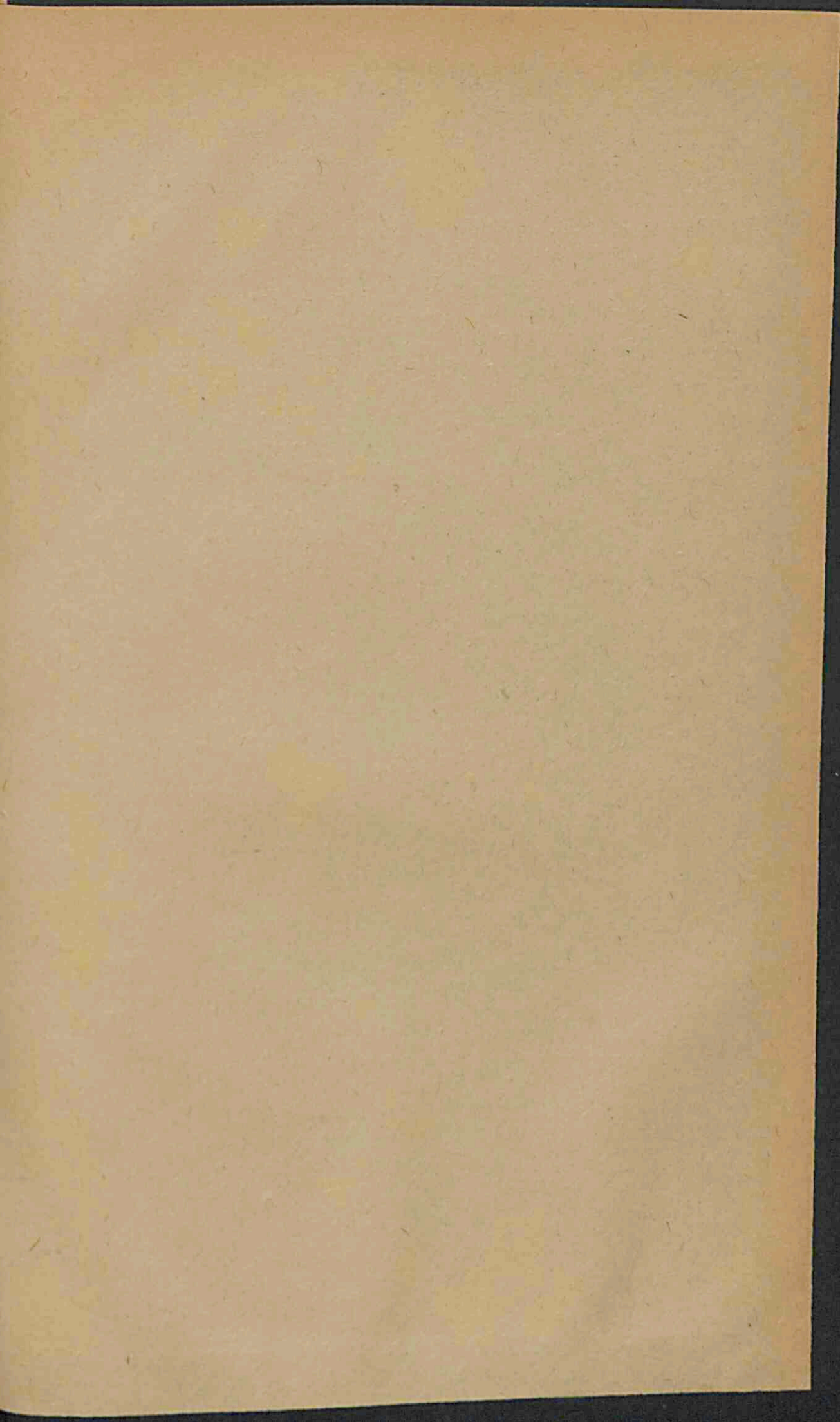
De dubbele standaard is slechts wenschelijk, wanneer bijna alle beschaafde landen dien hebben aangenomen.

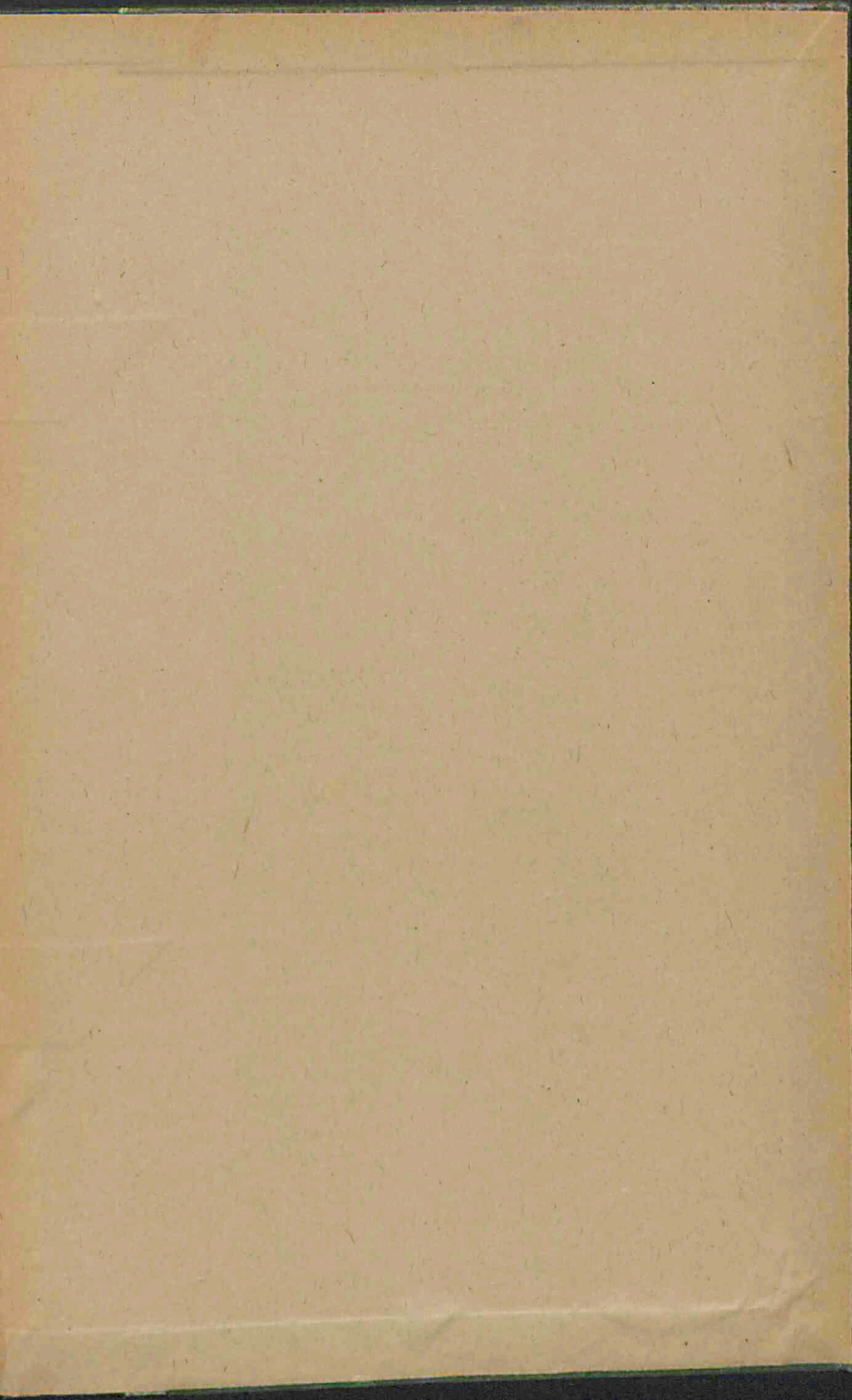
XXXIX.

't Verval der kolonie Suriname is veroorzaakt niet door de afschaffing, maar door het bestaan der slavernij.

XXXX.

Uit de door de statistiek geconstateerde regelmatigheid van feiten is tot eene regelmatigheid van oorzaken te besluiten.

Diss

1